

Ligestillingsafdelingen Evaluering af handlings- planen til bekæmpelse af vold mod kvinder

Februar 2005

Rambøll Management
Nørregade 7A
DK-1165 København K
Denmark

Tlf: 3397 8200
www.ramboll-management.dk

Indholdsfortegnelse

1.	Sammenfatning	1
1.1	Om handlingsplanen	1
1.2	Gennemførelse	2
1.3	Resultater	2
1.3.1	Bedre støtte til ofrene	3
1.3.2	Aktiviteter rettet mod voldsudøverne	3
1.3.3	Aktiviteter rettet mod fagfolk	4
1.3.4	At skabe viden, debat og nedbryde tabuer	4
1.4	Forventede virkninger	4
1.5	Anbefalinger	5
2.	Indledning	6
2.1	Evalueringsens formål	6
2.2	Evalueringsens datagrundlag og metode	6
2.2.1	Datagrundlag	6
2.2.2	Evalueringsforbehold	7
2.3	Læsevejledning	7
3.	Om handlingsplanen	9
3.1	Baggrund for handlingsplanen	9
3.2	Målsætninger i handlingsplanen	9
3.2.1	Udmøntningen af de økonomiske midler	12
3.3	Relevansvurdering	12
3.3.1	Interessenternes vurdering af handlingsplanens relevans	13
4.	Gennemførelse	15
4.1	Gennemførte projekter	15
4.2	Samarbejde	22
4.2.1	Det tværministerielle samarbejde	22
4.2.2	Samarbejdet med de finansierede projekter	24
4.2.3	Samarbejdet mellem faggrupper	24
4.3	Vurdering af gennemførelsen	25
5.	De umiddelbare resultater af projekterne	28
5.1	Bedre støtte til ofrene	28
5.1.1	Oplysninger om støtteforanstaltninger	28
5.1.2	Forebyggelse af volden	31
5.1.3	Behandling af ofrene	32
5.2	Aktiviteter rettet mod voldsudøvere – bryde voldscirklen	33
5.2.1	Sanktioner over for mænd der udøver vold over for kvinder	33
5.2.2	Behandling af voldelige mænd	35
5.3	Aktiviteter rettet mod fagfolk	37
5.4	At skabe viden, debat og nedbryde tabuer	40
6.	Forventede virkninger af handlingsplanen	43
6.1	Forebyggelse af vold mod kvinder	43

6.2	Intervention over for vold mod kvinder	44
6.3	Efterværn for voldsramte kvinder	46
6.4	Brydes voldsspiralen så?	47
7.	Den fremtidige indsats til bekæmpelse af vold mod kvinder	49
7.1	Anbefalinger om fremtidig organisering og evaluering af indsatser til bekæmpelse af vold mod kvinder	49
7.2	Anbefalinger til den fremtidige fokusering af aktiviteter til bekæmpelse af vold mod kvinder	50
7.3	Anbefalinger om konkrete fokuseringer i de fremtidige aktiviteter til bekæmpelse af vold mod kvinder	50
	Bilag 1: Respondentliste	52
	Bilag 2: Litteraturliste	53

1. Sammenfatning

1.1 Om handlingsplanen

Som led i regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder, der blev igangsat i marts 2002, blev det besluttet at indsatsen efterfølgende skulle evalueres. Denne rapport er et resultat af denne beslutning. Evalueringen er gennemført af Rambøll Management på opdrag af Ligestillingsafdelingen i perioden november 2004 – februar 2005.

Handlingsplanen til bekæmpelse af vold mod kvinder fokuserer på fire mål og målgrupper:

1. Fokus på kvinderne: Ofrene skal have den støtte, de har brug for.
2. Fokus på mændene: Volden i hjemmet skal bremses. Voldscirklen skal brydes ved behandling af voldsudøveren.
3. Fokus på fagfolkene: De berørte myndigheder skal blive bedre til at tackle vold i hjemmet.
4. Fokus på befolkningen: Forebyggelsen af vold skal forbedres og kvalificeres ved at indsamle yderligere viden om voldens udbredelse og karakteristika, og ved at sikre en løbende debat i offentligheden om vold i hjemmet.

Hertil kommer tre grupper, som handlingsplanen fremhæver, og som skal medinddrages i de af handlingsplanens projekter, hvor det er muligt, nemlig børn, kvinder fra etniske minoriteter og mennesker med handicap.

Sigtet med handlingsplanens konkrete indsatser er således (i) at *forebygge* volden og (ii) at *behandle og støtte* ofre og udøvere, når volden har fundet sted for derved at forhindre, at en voldsspiral sættes i gang og/eller at den brydes, når den findes.

Midlerne i handlingsplanen er en opkvalificering af de fagfolk, der skal opda-ge og bryde voldsspiralen, etablering af nye tilbud om behandling og et omfattende vidensløft på området; både forskningsbaseret, blandt voldsramte kvinder og i offentligheden generelt.

Rambøll Management vurderer på baggrund af en bred tilslutning fra nøgleinteressenter, at handlingsplanens valgte indsatsområder har ramt de væsentligste behov på området. Således peger de interviewede interessenter med stor enighed på, at handlingsplanen har sat fokus på netop de områder, hvor der overordnet set var behov for en indsats.

Vi vurderer samtidig, at handlingsplanen har anvendt bredt definerede og langsigtede målsætninger og beskrivelser af indsatsområder, hvilket har muliggjort en fleksibilitet og dynamik i udmøntningen af midlerne. Imidlertid har man ikke i forbindelse med igangsættelsen af handlingsplanen fået konkretiseret og operationaliseret de brede og langsigtede målsætninger, hvilket har som konsekvens at indsatsernes effekter er vanskelige at måle og vurdere her ved afslutningen af handlingsplanen.

Det er Rambøll Managements vurdering, at de brede målsætninger bør specificeres i den fremtidige indsats som en naturlig forlængelse af den vidensakkumulering, der er sket på området.

1.2 Gennemførelse

Med handlingsplanen blev der i perioden 2002-2004 af satspuljemidler afsat 10 millioner kroner årligt. Hertil kommer ca. 6 millioner fra Socialministeriet samt 20 millioner kroner afsat i løbet af den treårige periode fra andre involverede fagministerier. Endelig blev der sideløbende med handlingsplanen afsat 40 millioner kr. fra satspuljen til flere pladser og kvalitetsforbedringer på krisecentrene. Denne evaluering har alene fokus på de aktiviteter, der a) har været medtænkt i handlingsplanen fra dennes lancering, eller 2) er kommet til undervejs i handlingsplanens forløb og helt eller delvist er finansieret gennem de 3*10 millioner satspuljekroner.

I modsætning til den typiske udmøntning af puljemidler har der ikke været egentlige udbudsrunder, hvor den tværministerielle arbejdsgruppe, eller Ligestillingsafdelingen bredt og offentligt har inviteret projektforslag inden for forskellige prioritetsområder. I stedet har man løbende haft kontakter med centrale aktører på området, og gennem disse kontakter opfordret til at aktører søgte om penge, samt opfordret til overvejelser om at der blev søgt om midler til forskellige typer projekter.

Rambøll Management har gennemgået fordele og ulemper ved denne tilgang til gennemførelse af handlingsplanen og puljestyring, og vurderet at modellen har haft sine fordele i forhold til de forholdsvis brede målsætninger i handlingsplanen. Det løbende engagement og den løbende styring har gjort arbejdet med at leve op til intentionerne i handlingsplanen med at få dækket alle de fire indsatsområder nemmere. Det har yderligere skabt større mulighed for at skabe en sammenhængende indsats. Ligeledes har modellen sikret en overordnet styring af, hvor midlerne blev anvendt. Imidlertid vurderer vi, at en styring og prioritering af midlerne der ligger mere i tråd med traditionelle udbudsrunder ville have skabt mere klarhed og gennemsikkelighed over den faktiske styring af midlerne, hvilket vi finder hensigtsmæssig i den fremtidige indsats – nu hvor man er kommet i gang og har fået sat fokus på området.

Rambøll Management vurderer, at langt størstedelen af midlerne er gået til indsatser med et interventions-sigte og i mindre omfang til aktiviteter med et forebyggende sigte.

Overordnet set vurderer Rambøll Management, at så godt som alle de planlagte aktiviteter er blevet gennemført. Hertil kommer gennemførelsen af yderligere projekter, der er kommet til undervejs, hvor der er blevet identificeret uerkendte behov. Vi vurderer, at den valgte styringsmodel har understøttet behovet for dynamik og udvikling på området.

1.3 Resultater

Resultaterne af handlingsplanen kan opsummeres i forhold til de fire delindsatsområder. Når vi i dette kapitel snakker om *resultater*, taler vi om de umiddelbare effekter, der er direkte afledt af den gennemførte aktivitet.

Overordnet set vurderer Rambøll Management, at der er gennemført ganske mange af de projekter og de ideer, der blev lanceret med handlingsplanen. Hertil kommer gennemførelsen af et par yderligere projekter, der er kommet til undervejs, hvor nogle har identificeret et uerkendt behov. Det er ligeledes

vurderingen, at handlingsplanens projekter har fokuseret på centrale problematikker omkring vold mod kvinder.

Et centralt emne, som samstemmende fremhæves af alle interviewede interessenter, er, at indsatsen har formålet at bidrage til en proces, hvor vold mod kvinder er blevet bragt ind i den offentlige sfære og er blevet genstand for debat. – En debat, en aftabuivering, der har tvunget centrale aktører og offentligheden til ikke blot at afskrive fænomenet, som noget der hører til den private sfære.

1.3.1 *Bedre støtte til ofrene*

Rambøll Management vurderer, at de væsentligste resultater af indsatser rettet mod ofrene for volden er:

- At der er blevet gjort opmærksom på de tilbud der findes over for målgruppen, hvilket har betydet, at flere kvinder i dag ved, hvor de kan henvende sig.
- At der er tilvejebragt nye tilbud for den voldsramte kvinde, og at anvendelsen af disse tilbud er ved at blive en del af flere faggruppers viden, således at forskellige centrale aktører formår at arbejde sammen og få et positivt udbytte af de nye tilbud.
- At der er skabt et netværk, hvor kvinder kan få støtte og opbakning fra ligesindede, hvilket kan være med til at give kvinderne en bedre mulighed for at håndtere de overgreb, de har været udsat for efterfølgende og på længere sigt.

1.3.2 *Aktiviteter rettet mod voldsudøverne*

Samlet set har et resultat af handlingsplanen været, at der er kommet fokus på mændenes rolle i forhold til at bryde voldscirklen:

- Der er således skabt mulighed for sanktionering i form af lovhjemmel for fjernelse af den voldelige part fra hjemmet samt skabt udvidet muligheder for at give tilhold.
- Der er etableret mulighed for behandling af voldsudøveren.

Resultaterne på mellemlangt sigt er endnu ikke dokumenterbare. Pt. må det konstateres, at få mænd har været igennem en behandling, og der har ikke været tid nok til, at man kan vurdere hensigtsmæssigheden af de forskellige behandlingsmodeller. Nogle steder har man sat fokus på, hvordan man fremover skal dokumentere de iværksatte indsatser, hvilket er et arbejde vi fra Rambøll Management side ser en nødvendighed af. Det er fremover en central udfordring, at denne dokumentation sikres bredt i gennemførte projekter og sikres ud fra gængse dokumentationskriterier.

Det samme kan konstateres om sanktionsmulighederne, der også har været anvendt i ganske begrænset omfang. Men der er taget skridt, og de initierede skridt har tilvejebragt nogle indsatsmuligheder, hvis resultater kan dokumenteres i fremtiden.

1.3.3 *Aktiviteter rettet mod fagfolk*

Rambøll Managements samlede vurdering af resultaterne omkring en opkvalificering af fagfolk er, at deltagerne har modtaget en relevant opkvalificering. De er blevet bedre i stand til (i) at identificere problemet omkring vold mod kvinder, og (ii) at agere på mødet med en kvinde der har været udsat for vold. Fagfolk der har deltaget i projekter, er ligeledes blevet klædt bedre på i forhold til at få henvendt sig til andre centrale aktører, alene af den grund, at de har fået knyttet personer til de opgaver de godt kendte i forvejen.

Der peges desuden på to emner, der kunne fokuseres på fremover. For det første en øget satsning på at få inddraget den kommunale ledelse i tilstrækkeligt omfang. For det andet en satsning i forhold til at få de resultater, som de konkrete deltagere i udførte projekter har opnået, til at sive videre ud i de organisationer, som deltagerne kommer fra. Evalueringen indikerer, at der er et uopfyldt behov for en forankringsstrategi for at sikre vidensdeling i deltagernes organisationer og etablering af samarbejdsprocedurer på tværs, hvorfor Rambøll Management anbefaler at man prioriterer emnet fremover.

1.3.4 *At skabe viden, debat og nedbryde tabuer*

Det ligger uden for nærværende evaluerings opdrag, at vurdere kvaliteten af den viden der er blevet produceret – eller som er undervejs. Blot vil vi konstatere, at der er sat nogle forskningsprojekter i gang.

I forhold til at få sat fokus på vold mod kvinder i den brede offentlighed vil Rambøll Management pege på, at vold mod kvinder er kommet på dagordenen, og at det er blevet noget der lettere kan tales om, end det var tilfældet tidligere. Der er således sket en aftabuisering – uden at hermed hævder, at området ikke længere er tabubelagt.

Rambøll Management har gennemført en spørgeskemaundersøgelse, der viser, at der er lidt mere end en tredel af befolkningen generelt, der mener, at vold mod kvinder fylder mere i medierne i dag, end det var tilfældet for to år siden. Det skal understreges, at tabellen er udtryk for en undersøgelse af befolkningens holdninger og viden på et givet tidspunkt.

1.4 **Forventede virkninger**

Rambøll Management har ikke set på, hvad de gennemførte projekter måtte have af virkninger på *længere sigt*. Pga. timingen af nærværende evaluering, der finder sted i umiddelbar forlængelse af indsatsen, er det endnu ikke muligt at dokumentere virkningerne. Alligevel kan vi pege på nogle konturer af virkninger, der tegner sig:

- Der er sket en vidensproduktion, der givetvis vil kvalificere fagfolks viden og kompetencer til at agere i forhold til problemet.
- Der er sket en opkvalificering af et betragteligt antal fagpersoner. Således er der skabt netværk blandt potentielle samarbejdspartnere, samt givet redskaber til at identificere og agere på vold mod kvinder. Udbredelsen af disse kvalifikationer er imidlertid mindre entydig, og afhænger af fagfolks forankring i egne organisationer.
- Der er igangsat initiativer, der sanktionerer den voldsudøvende mand, ligesom der er igangsat initiativer, der søger at behandle den voldelige

mand. Det er en central udfordring at dokumentere virkningerne af disse indsatser.

- Vi vurderer, at oplysningsaktiviteterne har øget befolkningens viden om hvor de kan få hjælp, ligesom det har forbedret mulighederne for at tale om vold mod kvinder.

1.5 **Anbefalinger**

Rambøll Management har udarbejdet en række anbefalinger til den fremtidige indsats på området:

- At den næste handlingsplan i højere grad skaber gennemskuelighed omkring den strategiske prioriterer midlerne i forhold til de valgte indsatsområder;
- At den næste handlingsplan integrerer evaluerbarhed, og derved dokumentation som et styrende princip for indsatsen. Således bør Arbejdsgruppen fra starten i handlingsplanens implementering få klarlagt målsætninger, succeskriterier og indikatorer. Det kan gøres i samarbejde med centrale interessenter.
- At der i det videre arbejde med at bekæmpe vold mod kvinder arbejdes på at afdække og støtte initiativer med et forebyggende sigte.
- Rambøll Management anbefaler ligeledes, at man undersøger behovet for efterværn yderligere, og ligeledes afdækker, om der allerede eksisterer effektfulde modeller.
- At der i den fremtidige indsats er yderligere fokus på mere differentierede indsatser, hvor mål og midler i højere grad alene er tilpasset målgrupper som f.eks. børn i voldsramte familier og etniske minoriteter, uden at man opgiver mainstreamingen af indsatsen, der netop for gjort volden mod kvinder til et generelt samfundsproblem, der ikke kun forekommer i marginale grupper.
- At man får etableret en landsdækkende mandebehandling, men at man samtidig får organiseret og systematiseret indsamlingen af viden om virkningerne af forskellige behandlingsformer.
- At man i højere grad får inddraget og ansvarliggjort ledelsen i især kommunerne.

2. Indledning

Denne rapport omhandler evalueringen af regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder. Rapporten er udarbejdet for Ligestillingsafdelingen af Rambøll Management. Evalueringen blev gennemført i perioden december 2004 til februar 2005.

2.1 Evalueringens formål

Som et element i regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder, der blev igangsat i marts 2002, var det ønsket, at indsatsen efter nogle års implementeringsproces skulle evalueres. Denne rapport er et resultat heraf.

Evalueringen har til formål at dokumentere handlingsplanens relevans, aktiviteter, resultater og virkninger. Evalueringen har derfor primært et *bagudrettet perspektiv*. Ydermere skal evalueringen pege på erfaringer, der kan medtænkes i en ny handlingsplan for området, der lanceres i marts 2005. Evalueringen har dermed også i nogen grad et *fremadrettet perspektiv*.

Evalueringen vil både forholde sig til handlingsplanen som helhed, og se på hver enkelt af de fire indsatsområder, som er:

1. Støtte til ofrene
2. Aktiviteter rettet mod voldsudøvere
3. Aktiviteter rettet mod fagfolk
4. Viden og information.

For hvert af de fire indsatsområder analyseres en række udvalgte projekter, der relaterer sig til det givne område. Det enkelte indsatsområde vil derfor blive vurderet i forhold til flere forskellige aktiviteter igangsat på området. Nedenfor følger en nærmere præsentation af det datagrundlag, vi har brugt, samt evalueringens metode.

2.2 Evalueringens datagrundlag og metode

I praksis er et evalueringsdesign altid betinget af *timing* af evalueringen i forhold til indsatsen, data som er frembragt som et led i planlægningen og monitoreringen, og evalueringsrammen; dvs. ressourcer og tid til at gennemføre evalueringen.

2.2.1 Datagrundlag

Denne evaluering benytter sig hovedsagligt af kvalitative datakilder. Der er desuden gennemført en spørgeskemaundersøgelse, der har afdækket nogle af den danske befolknings holdninger til vold mod kvinder. Hertil kommer et deskstudie af relevante rapporter og statistikker, skriftlige dokumenter fra Ligestillingsafdelingen, fagministerierne og materiale fra de projekter, der har modtaget støtte.

Datagrundlaget består primært af kvalitative interview med interessenter, som har været involveret i handlingsplanen, eller i arbejdet med bekæmpelse af vold mod kvinder som sådan. I alt er der gennemført 41 kvalitative interviews fordelt mellem:

- Projektledere
- Projektdeltagere fra forskellige faggrupper
- Forskere
- Praktikere (fx politi, læge, sygeplejerske, krisecentermedarbejder, psykolog, sagsbehandler) der ikke har deltaget i projekter
- Andre centrale aktører (fx repræsentanter fra Socialministeriet og Integrationsministeriet).

Størstedelen af interviewene er gennemført som telefoninterview. Interviewene er gennemført efter en semistruktureret spørgeguide, der angiver temaer, der kan berøres i interviewene.

2.2.2 *Evalueringsforbehold*

Evalueringen kan karakteriseres som en interessedevaluering, idet kilderne i evalueringen alle på den ene eller anden måde har en interesse i handlingsplanen. Det betyder, at de alle har et indgående kendskab til området, men det betyder også, at de alle har interesser i, hvorledes fremtidige handlingsplaner specifikt og politikker på området mere generelt udformes. At respondenterne således taler fra specifikke interessebaserede positioner skal erindres, specielt i vurderinger af behov for fremtidige indsatser.

Det skal understreges, at evalueringen alene forholder sig til regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder i forhold til de opstillede målsætninger. Denne evaluering har alene fokus på de aktiviteter, der a) har været medtænkt i handlingsplanen fra dennes lancering, eller 2) er kommet til undervejs i handlingsplanens forløb og helt eller delvist er finansieret gennem de 3*10 millioner satspuljekroner. Det betyder, at evalueringen hverken fokuserer på årsager til vold mod kvinder eller evaluerer andre aktørers indsats på området.

I forbindelse med handlingsplanen blev der også afsat 40 millioner satspuljekroner til flere pladser og kvalitetsforbedringer på landets krisecentre. Det har ikke været en del af evalueringen, at Rambøll Management specifikt skulle vurdere anvendelsen af disse midler. Ligeledes skulle tilgrænsende indsatser som handlingsplanen til bekæmpelse af negativ social arv og indsatsen mod tvangsægteskaber ej heller vurderes.

Det skal desuden understreges, at evalueringen er gennemført over en kort tidshorisont. Dette har blandt andet bevirket, at vi har fravalgt at interviewe ofre for vold og voldsudøvere, og i stedet interviewet krisecenter-personale og andre fagfolk, der arbejder med volds ofre i deres dagligdag, samt en repræsentant for volds ofrene fra det etablerede kvinde-netværk.

Uagtet ovenstående forbehold er evalueringen velegnet til at vurdere sammenhænge mellem intentionerne præsenteret i handlingsplanen og de faktisk gennemførte aktiviteter, og disses resultater og virkninger.

2.3 **Læsevejledning**

Nedenfor følger en oversigt over rapportens opbygning og indhold:

- I kapitel 3 beskrives handlingsplanen, dens målsætninger og relevans.
- I kapitel 4 præsenteres de gennemførte aktiviteter.

- Kapitel 5 ser nærmere på resultaterne af en række af de større gennemførte projekter, udvalgt så vi ser på alle indsatsområder under handlingsplanen.
- I kapitel 6 vurderes de forventede virkninger af handlingsplanen.
- Kapitel 7 indeholder overvejelser omkring det fremtidige arbejde med bekæmpelse af vold mod kvinder.
- Bilag til evalueringen er en respondentliste.

3. Om handlingsplanen

3.1 Baggrund for handlingsplanen

Tidligere minister for ligestilling Henriette Kjær og justitsminister Lene Espersen indleder regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder med følgende ord:

"På trods af at vold er strafbart, udsættes kvinder og børn alt for ofte for overgreb, dér hvor de burde føle sig allermost trygge – nemlig i hjemmet. At volden kommer fra en nærtstående person, gør denne type vold ekstra svær at bekæmpe."

Med handlingsplanen sættes der fokus på et emne, der ifølge flere forskere og praktikere på området hverken er nyt eller som hidtil har været ukendt, nemlig mænds vold mod kvinder i nære relationer. Forsker Steen B. Nielsen påpeger i den forbindelse, at mænds vold mod kvinder stort set altid har fundet sted og har været et fænomen, som samfundet var bekendt med – men stiltiende accepterede. Volden mod kvinder har i århundreder været et fænomen omgærdet af fortielse og skam for begge involverede parter, et emne henvist til privatsfæren og tabuiseringen.

Gennem de senere år har holdningen til vold mod kvinder dog ændret sig, og emnet har bevæget sig fra at være en tabuiseret del af privatsfæren, til i stigende grad at blive betragtet som et samfundsmæssigt problem. Regeringens fokus, bakket bredt op i folketinget, på bekæmpelse af vold mod kvinder kan derfor ses som et udtryk for symbol på, at vold mod kvinder ikke mere blot er et privat anliggende, og ikke bør betragtes som legitimt – eller for den sags skyld er lovlig.

3.2 Målsætninger i handlingsplanen

For at kunne vurdere resultater og virkninger af handlingsplanen er det nødvendigt med en nogenlunde præcis idé om, hvad handlingsplanen har tilstræbt.

I handlingsplanen foreslås indledningsvis en række faktuelle forhold. Således peges der på:

- At vold mod kvinder sjældent er et engangsfænomen, men snarere skal ses som en proces, hvor ofrene kommer under større og større pres.
- At de voldelige overgreb nedbryder ofrenes selvværd og ofte giver dem fysiske og psykiske mén, der varer ved, også efter volden er holdt op.
- At volden, ud over at ramme kvinden, har en række afledte konsekvenser for den familie, der lever i voldens skygge, og at det i den forbindelse er særligt vigtigt at være opmærksom på børnene i de voldsramte familier.
- At volden, udover at ødelægge ofrenes livskvalitet, er en stor belastning for samfundsøkonomien.

Alle fire punkter lægger op til den overordnede målsætning: at bekæmpe mænds vold mod kvinder.

Handlingsplanen fokuserer bekæmpelsen af vold mod kvinder omkring fire mål og målgrupper:

1. Fokus på kvinderne: Ofrene skal have den støtte, de har brug for.
2. Fokus på mændene: Volden i hjemmet skal bremses. Voldscirklen skal brydes ved behandling af voldsudøveren.
3. Fokus på fagfolkene: De berørte myndigheder skal blive bedre til at tackle vold i hjemmet.
4. Fokus på befolkningen: Forebyggelsen af vold skal forbedres og kvalificeres ved at indsamle yderligere viden om voldens udbredelse og karakteristika, og ved at sikre en løbende debat i offentligheden om vold i hjemmet.

Sigtet med handlingsplanens konkrete indsatser søger således (i) at *forebygge* volden og (ii) at *behandle* offer og udøver, når volden har fundet sted, for derved at forhindre, at voldsspiralen sættes i gang, og at den brydes, når den findes.

Midlerne i handlingsplanen er en opkvalificering af de fagfolk, der skal opdage og bryde voldsspiralen, etablering af nye tilbud om behandling og et omfattende vidensløft på området; både forskningsbaseret, blandt voldsramte kvinder og i offentligheden generelt.

Oversigt over de fire indsatsområder

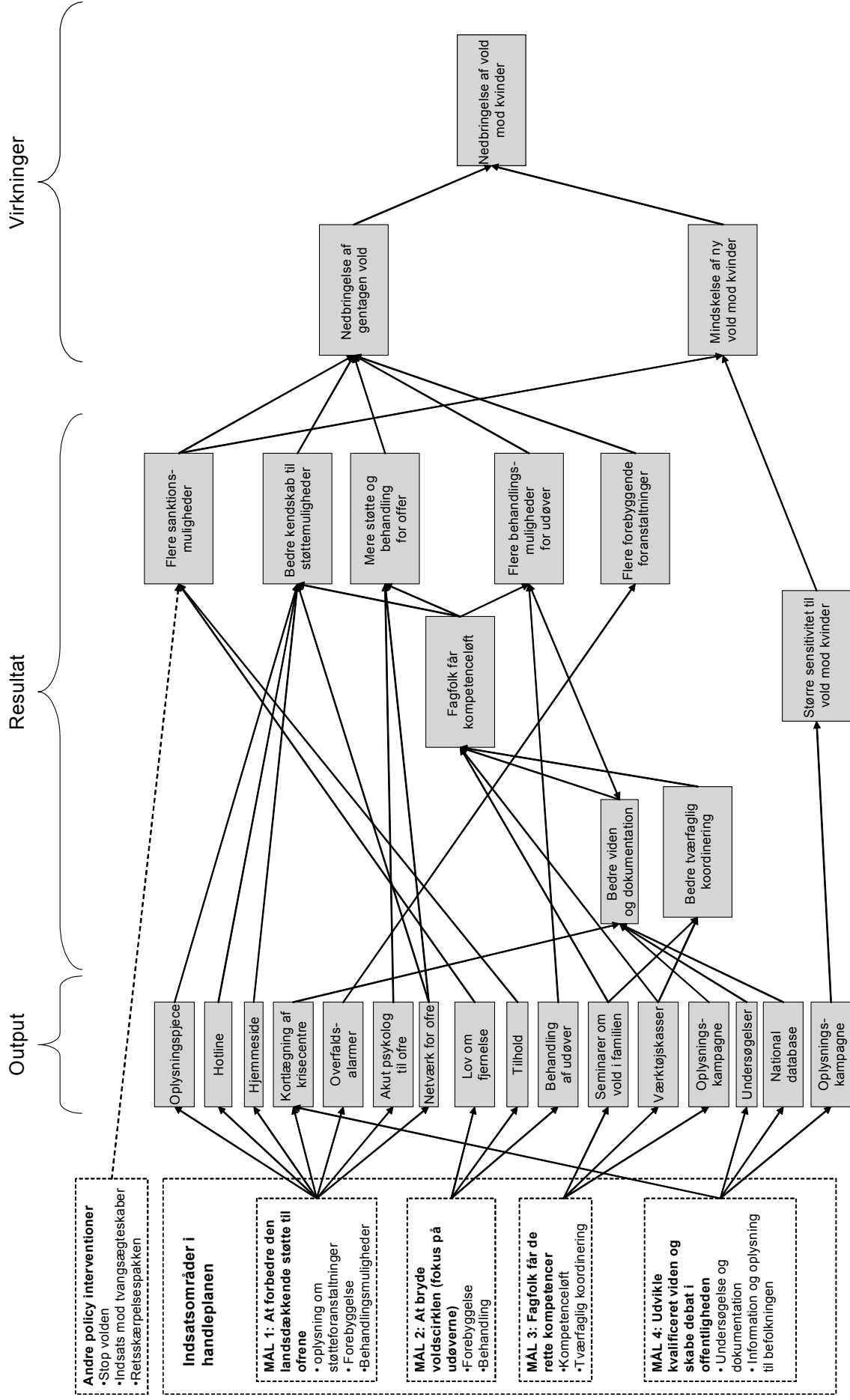
Rambøll Management har organiseret evalueringen af handlingsplanen omkring de fire indsatsområder (jf. ovenfor). I den nedenstående figur 3-1 illustreres dette.

Under hvert af de fire indsatsområder har vi præsenteret de mål, som vi har set i de etablerede projekters projektbeskrivelser og har hørt om gennem interviews.

I figuren har vi søgt at illustrere sammenhængen mellem aktiviteter – output – resultater og virkninger. Det bør bemærkes, at figuren kun omfatter de aktiviteter, der er udvalgt til at indgå i denne evaluering, og at der derfor vil være igangsat andre aktiviteter under handlingsplanen, som ikke fremgår af denne figur.

Som angivet, er det endnu svært at vurdere, i hvilket omfang indsatsen vil have de (tilsigtede) langsigtede virkninger. Det nedenstående *Objective Tree* er således et forsøg på at genskabe den logik, som kan siges at have styret indsatserne for at opnå de tilsigtede resultater og virkninger.

Figur 3-1 Objektiv-træ for handlingsplanen til bekæmpelse af vold mod kvinder

3.2.1 Udmøntningen af de økonomiske midler

Med handlingsplanen blev der i perioden 2002-2004 af satspuljemidler afsat 10 millioner kroner årligt. Hertil kommer 20 millioner kroner afsat i løbet af den treårige periode fra de involverede fagministerier, samt omkring 6 millioner afsat af Socialministeriet. Endelig blev der sideløbende med handlingsplanen afsat 40 millioner kr. fra satspuljemidler til flere pladser og kvalitetsforbedringer på krisecentrene. Som nævnt indledningsvist fokuserer denne evaluering udelukkende på de aktiviteter, der direkte har været en del af handlingsplanen. Dvs. aktiviteter finansieret gennem de 30 millioner, som Ligestillingsafdelingen har administreret, de 6 millioner afsat af Socialministeriet, samt en del af 20 millioner, som de enkelte fagministerier selv har etableret projekter for.

I modsætning til udmøntningen af indsatsmidler i de fleste andre sammenhænge har der i forbindelse med denne handlingsplan ikke været egentlige udbudsrunder, hvor den tværministerielle arbejdsgruppe, eller Ligestillingsafdelingen har inviteret projektforslag inden for forskellige prioritetsområder.

I stedet har man haft løbende ansøgning til de 30 millioner administreret af Ligestillingsafdelingen. En oversigt over forbruget af de anvendte midler findes i afsnit 4.1

Vurdering af administrationen af midlerne

Der er både fordele og ulemper ved administrationen af puljemidlerne gennem deciderede udbudsrunder og gennem det vi har kaldt en mere dynamisk tilgang:

Udbudsrunder muliggør en klar og gennemskuelig strategi for anvendelsen, styring af prioriterede temaer, et samlet overblik over ansøgningerne, og en prioritering af midlerne. Ligeledes er processen klart reguleret og gennemskuelig for de interessenter, som har ansøgt om midler. Ulemper kan være, at projektforslagenes kvalitet og indhold kan være noget andet end det forventede, samt at processen er lidet dynamisk og ufleksibel i forhold til behov, der erkendes undervejs.

Den dynamiske tilgang, der er blevet anvendt i udmøntningen af handlingsplanens midler, løser i mindre grad forvaltningen fast omkring den opfattelse man måtte have i begyndelsen af den periode der skal styres i. Der kan med denne tilgang være en risiko for at processen opleves som uigennemsigtig, fordi ikke alle interessenter har samme indblik i de tilgængelige midler og aktuelle prioriteringer – om end denne situation må anses for mindre sandsynlig i dette tilfælde, qua områdets begrænsede antal aktører. Den fleksible tilgang har betydet, at indsatsområderne under handlingsplanen har kunnet udvikle sig dynamisk. Eksempelvis har man fra Ligestillingsafdelingens side positivt modtaget ansøgninger, der fyldte huller i forhold til handlingsplanens intenderede dækning, og man har – når der opstod opmærksomhed omkring særlige behov – forsøgt at handle på behovet. Det var fx tilfældet med etableringen af netværk for voldsramte kvinder og med nogle af de gennemførte forskningsprojekter.

3.3 Relevansvurdering

Sigtet i dette afsnit er at kortlægge, hvorvidt handlingsplanen imødegår de faktiske behov og problematikker, der kan identificeres i relation til vold mod kvinder i dag. Det vil overordnet sige, om handlingsplanen og dens indsatsområder overhovedet var – og er – relevant.

Det primære grundlag for vurderingen af handlingsplanens relevans er interessenternes udsagn om, i hvilken grad handlingsplanen adresserer de behov, som de oplever på området som projektledere, praktikere, forskere etc.

3.3.1 Interessenternes vurdering af handlingsplanens relevans

De interviewede interessenter peger med stor enighed på, at handlingsplanen har sat fokus på netop de områder, hvor der overordnet set var behov for en indsats. Som det formuleres af en kvinde med tilknytning til netværket for voldsramte kvinder:

"Med handlingsplanen har man fået understreget, at kvinder har de rettigheder som de altid har haft. Det er ikke udtryk for ændringer, men det er eksplitering af rettighederne som ligestilling og respekt. Der er kommet fokus og fokuset kan forandre situationen på sigt. – Men der skal meget mere fokus og finansiering til."

Det er gennemgående, at de fire temaer sammen vurderes at dække de væsentlige behov for indsats af alle faggrupper og interessenter, vi har interviewet. Det er også gennemgående, at det vurderes som positivt, at man netop har fået bredt problematikken ud til også at handle om voldelige mænd og mulighederne for behandling, og at handlingsplanen har haft en selvstændig vidensproduktion.

Fra flere sider peges der dog også på områder og emner der med fordel kunne have været endnu mere specifikt behandlet i indsatsen.

Det drejer sig først og fremmest om *børn af voldsramte kvinder*. En respondent fra en af de frivillige organisationer, der arbejder med en familie, hvor moderen har været udsat for vold, siger fx:

"Det er godt med undervisning, det er godt man har fokuseret på mænd. Men der har manglet et fokus på børn. Man hører ikke om børnene. Barnet skal have hjælp. Mor og far får hjælp, men hvad med børnene?"

Yderligere, om end i mindre omfang, peger flere interessenter på behovet for et mere målrettet fokus på *etniske kvinder*. Flere påpeger, at handlingsplanens aktiviteter mestendels har lagt op til en *mainstreamet* indsats, der retter sig mod store befolkningsgrupper – og mod 'kvinder generelt'. En sådan mainstreaming har konsekvenser for, i hvilket omfang man indfanger grupper i særlige situationer, med særlige forudsætninger og behov – herunder kvinder, mænd og børn fra forskellige etniske minoriteter. Her bemærker mange respondenter, at adgangs- og kommunikationsmidlerne bør være nogle andre end de valgte, hvis man skal nå disse grupper. Det påpeges, at indsatsen bør være mere differentieret i forhold til forskellige målgrupper, da gruppen 'kvinder udsat for vold', består af mange forskellige undergrupperinger af kvinder, med meget forskellige behov. Denne målretning skal dog ske sideløbende med mainstreamede kampagner, såfremt vold mod kvinder ikke skal fremstå som noget der alene finder sted blandt samfundets minoriteter.

Det skal her bemærkes, at både børn og etniske kvinder har været medtænkt i flere af de gennemførte projekter – bl.a. oplysningskampagner, undersøgelser og projekter med psykologbistand. Fx var et af de gennemførte projekter under handlingsplanen øjensynligt det første der i det offentlige rum gennem plakater henvendte sig til etniske grupper på deres modersmål, ligesom man fik oversat informationsmateriale til forskellige sprog. Hand-

lingsplanen har således haft et fokus på børn og etniske, men det er samtidig et indsatsområde der ønskes yderligere prioriteret af aktører der gennemfører projekter.

Der peges yderligere på nogle *sektorer og faggrupper som kunne have inddraget* (i højere grad end det har været tilfældet) i handlingsplanen. Her er det primært *sundhedssektoren* – hvor en yderligere inddragelse af specielt lægestanden, fremhæves som ønskværdig. Yderligere fremhæves *undervisningssektoren* – hvor både pædagoger og lærere fremhæves som grupper, der burde opkvalificeres og inddrages i samarbejder omkring vold mod kvinder. Grundlæggende er opfattelsen, at får man opkvalificeret de faggrupper, der har daglig omgang med ofrene for volden – både kvinderne og børnene – kan man se voldens udfoldelse på et tidligt tidspunkt og dermed give mulighed for forbyggende indsats. Igen skal det påpeges, at Ligestillingsafdelingen har fokus på emnet, og fx udarbejder undervisningsmateriale. Men det er et aspekt af handlingsplanen, der kan opprioriteres.

Endelig efterlyses der fra alle sider *opfølgning*. Fx peger forskerne på, at der er behov for at arbejde videre i det vidensspor de er begyndt på, krisecentrene peger på, at der skal arbejdes videre med information og behandling, og alle faggrupper peger på, at der skal mere opkvalificering og mere samarbejde til. Disse ønsker om at arbejde videre i samme retning er i et eller andet omfang udtryk for, at handlingsplanen har ramt et behov og har været relevant. I forbindelse med opfølgning kan vi desuden nævne et behov for, at der fremover fokuseres på, hvordan indsatser og projekter *forankres* lokalt samt på, hvordan man fremmer *vidensdeling*.

Relevansvurdering

Rambøll Management vurderer, at handlingsplanens valgte indsatsområder har ramt de overordnede behov på området.

Vi vurderer samtidig, at handlingsplanen har anvendt bredt definerede og langsigtede målsætninger og beskrivelser af indsatsområder, hvilket har muliggjort en fleksibilitet og dynamik i udmøntningen af midlerne. Imidlertid har man ikke i forbindelse med igangsættelsen af handlingsplanen fået konkretiseret og operationaliseret de brede og langsigtede målsætninger, hvilket har som konsekvens at indsatsernes effekter er vanskelige at måle og vurdere her ved afslutningen af handlingsplanen.

Det er derfor Rambøll Managements vurdering, at arbejdsgruppen i forbindelse med den næste handlingsplan bør konkretisere målsætningerne og definere succeskriterierne for indsatsen eksplicit. Vi vurderer, at de brede målsætninger bør specificeres i den fremtidige indsats som en naturlig forlængelse af den vidensakkumulering, der i forlængelse af den første handlingsplan har fundet sted på området. Med en sådan konkretisering vil det i højere grad være muligt at opnå vidensbaserede vurderinger af effekterne af en fremtidig handlingsplan.

4. Gennemførelse

4.1 Gennemførte projekter

Rambøll Management vil i det følgende præsentere det konkrete output af de projekter, der er gennemført under handlingsplanen. Præsentationen søger i første led at kategorisere projekter i forhold til de fire indsatsområder, som handlingsplanen overordnet opstiller – støtte til ofrene; aktiviteter rettet imod voldsudøveren; aktiviteter rettet imod fagfolk; og viden og information. Dernæst placeres aktiviteterne i forhold til de del-sigter som Rambøll Management har udledt af handlingsplanen for hvert af de fire indsatsområder.

En sådan kategorisering kan ikke være entydig og uafhængig af fortolkning. Fx har en del af aktiviteterne gennemført som led i handlingsplanen arbejdet med en eller flere af de fire indsatsområder. Vi har kategoriseret disse aktiviteter under det indsatsområde, hvor de efter Rambøll Managements vurdering har bidraget mest til målopfyldelsen. Der betyder, at tabel 4-1 ikke giver et komplet billede af alle aktiviteter gennemført inden for hver enkelt af de fire indsatsområder, men giver et overblik over, hvordan ressourcer er blevet anvendt og aktiviteter gennemført.

Inden for den afsatte tidsramme har det ikke været muligt at skabe et komplet overblik over de samlede bevillinger til projekter sat i gang. Det har således været vanskeligt at skabe et overblik over de økonomiske ressourcer anvendt fordelt på projekter, som yderligere er blevet anvendt fra andre fagministerier og offentlige interessenter i handlingsplanens gennemførelse.

I tabel 4-1 opsummeres aktiviteter, der indgår i handlingsplanen. Det er vigtigt at bemærke, at det primært er de 30 millioner satspuljemidler som Ligestillingsafdelingen har administreret under handlingsplanen, der indgår i tabellen. Det betyder, at der ikke indgår ressource, som andre ministerier og andre aktører har bevilget til forskellige projekter. Dette betyder, at de anførte bevillinger ikke giver et samlet billede af, hvor mange ressourcer der er anvendt til at udføre de forskellige aktiviteter.

Table 4-1 Oversigt over aktiviteter gennemført i forbindelse med regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder.

Indsatsområde	Sigte	Konkret aktivitet	Beskrivelse	Leder af aktivitet	Bevilling i kr.
Støtte til ofrene	Oplysning om støtteforanstaltninger	Oplysningspjece	Pjece med titlen "Stop volden mod kvinder – bryd tavsheden" udarbejdet i 2002 med information henvendt til voldsramte kvinder. Pjecen findes på seks forskellige sprog, er på størrelse med et kreditkort og blev distribueret gennem socialkontorer, biblioteker, politistationer, skadestuer, praktiserende læger, apoteker og damefrisører. Pjecen er udkommet i 1.000.000 eksemplarer og uddeles på op imod 10.000 steder i landet.	VFC Socialt Udsatte	1.168.707
		Hjemmeside	Ved lanceringen af handlingsplanen i marts 2002 etableredes <i>hjemmesiden www.voldmodkvinder.dk</i> . På hjemmesiden findes dels oplysninger om støtteforanstaltninger henvendt til den voldsramte kvinde eller pårørende til voldsramte familier, dels information til fagfolk og generel oplysning om problematikken. Hjemmesiden har fra marts 2004 til februar 2005 haft 24.434 besøgende.	Ligestillingsafdelingen	69.982
		Hotline	Siden lanceringen af handlingsplanen har voldsramte kvinder og pårørende kunnet ringe til en landsdækkende <i>hotline</i> der bemannes af professionelle fra 4 krisecentre, og som er åben 24 timer i døgnet alle årets dage. LOKK oplyser, at henvendelserne til hotlinen har været stigende. I 4. kvartal 2004 var der lige omkring 500 henvendelser til hotlinen.	LOKK	385.000
	Støtte til projekt for teenagebørn i voldsramte familier	Støtte til projekt for teenagebørn i voldsramte familier	Foreningen for børn i voldsramte familier har fået støtte og blandt andet gennemført et projekt hvor et panel tager ud til møder i de ældste klasser på skoler. Panelet består ud over foreningen af en repræsentant fra politiet, fra et krisecenter, to piger, der har været udsat for vold i familien og en sanger fra en musikvideo, som foreningen også står bag.	Foreningen for børn i voldsramte familier	219.728
Forebygelse	Overfaldsalarmer	Overfaldsalarmer	Politiet har siden februar 2003 haft mulighed for at tilbyde voldsramte kvinder en <i>overfaldsalarm</i> i form af en mobiltelefon med GPS-system, der oplyser politiet om en kvindes placering ved alarmring. Fra februar 2003 til midten af januar 2004 uddeltes i alt 52 overfaldsalarmer fordelt på 27 politikredse. En ny evaluering af ordningen med overfaldsalarmer udarbejdes af Rigspolitiet og udkommer i 2005.	Rigspolitiet	Finansieret af Justitsministeriet
	Undervisningsmateriale til danskundervisning af indvandrere og flygtninge	Undervisningsmateriale til danskundervisning af indvandrere og flygtninge	<i>Undervisningsmateriale</i> "Lige, men forskellige" omhandler ligestilling mellem kønnene i Danmark. Materialet er udarbejdet til brug i sprogundervisningen af etniske minoriteter.	Videnscenter for Ligestilling (nu Center for Ligestillingsforskning)	Finansieret af Integrationsministeriet

Indsatsområde	Sigte	Konkret aktivitet	Beskrivelse	Leder af aktivitet	Bevilling i kr.
Behandling / støtte	Kapacitetsundersøgelse / undersøgelse af særlige behov hos etniske minoritetsgrupper	I 2004 udkom en undersøgelse af kvindekrisecentrenes kapacitet. Formålet med undersøgelsen var at afdække behovet for flere pladser på krisecentrene og mulighederne for udsugning af kvinderne efter et ophold på et kvindekrisecenter. Endelig afdækker undersøgelsen krisecentrenes evne til at imødekomme særlige målgruppers behov, for eksempel særlige behov hos kvinder fra etniske minoritetsgrupper.	Undersøgelsen viser, at 76 % af de kvinder der henvender sig til et krisecenter får plads ved 1. henvendelse, mens 93 % har fået plads efter 2. henvendelse og 98 % har fået en plads ved 3. henvendelse. Kapacitetsproblemerne er mest udbredte på Sjælland.	VFC Socialt udsatte	243.528
	Netværk for voldsramte kvinder	Netværk for voldsramte kvinder blev etableret i efteråret 2003. Netværket består nu af 12 lokale grupper fordelt over landet, hvor voldsramte kvinder mødes og taler med andre kvinder i samme situation. Kvinderne mødes hver 2. eller 3. uge. Oprindeligt havde man ifølge netværket forestillet sig omkring 5 grupper, men efterspørgslen gjorde, at projektet voksede. I provinsen er grupperne mindre med ca. 5 kvinder i hver gruppe, mens det blandt andet i København har været nødvendigt at splitte gruppen i to, på grund af den store interesse. Ifølge VFC er ca. 110 kvinder med i netværket.	Der er netværksgrupper i Holbæk, København, Næstved, Odense, Esbjerg, Grinsted, Haderslev, Hjørring, Skive, Sønderborg, Århus og på Bornholm og en gruppe er under opstart i Slagelse. Netværkene har til formål at synliggøre og bekæmpe vold mod kvinder, at være netværk for voldsramte kvinder samt tilbyde støtte til den voldsramte kvinde.	VFC Socialt udsatte	2.687.975
	Akut psykologhjælp	I 2004 blev der etableret en særskilt landsdækkende pulje til akut psykologhjælp til voldsramte kvinder og børn på krisecentre. Puljen giver mulighed for, at krisecenterledere på vegne af kvinder og børn kan søge puljen, når et akut behov for psykologhjælp er til stede. Projektet tager udgangspunkt i et abonnement på Falck Health Care. Projektet har kørt i 6 måneder, og der har ifølge LOKK været 5-6 tilfælde, hvor ordningen er blevet brugt. LOKK mener dog ikke, at projektet har fundet sit naturlige leje endnu.	Netværk for voldsramte kvinder har desuden en hjemmeside www.netvaerk.org og en anonym telefonrådgivning, der er åben hver aften mellem 20 og 22.	LOKK	150.000
	Støtte af projekter der sikrer psykologhjælp på krisecentre	Under handlingsplanen har der været bevilget penge til 5 projekter på 8 krisecentre i landet, der derigennem har haft mulighed for at tilbyde psykologhjælp til kvinder og børn. Projekterne har været forskellige på de forskellige krisecentre, men psykologbistanden har blandt andet bestået i individuelle psykologsamtaler for kvinder eller børn, samtaler med en kvinde og hendes barn samtlig samt sparringsforløb med personalet på krisecenteret. Et enkelt krisecenter gennemførte ikke projektet, men tilbagebetalte det bevilgede beløb.	Krisecentrene udarbejder hver især evalueringsrapporter for projekterne.	Krisecentre	1.423.500

Indsatsomsrådene	Sigte	Konkret aktivitet	Beskrivelse	Leder af aktivitet	Bevilling i kr.
		Støtte til Mødrehjælpsens tilbud om psykologbehandling af mødre og børn i voldsramte hjem.	Under handlingsplanen er der bevilget penge til Mødrehjælpen til et projekt "Når far slår mor" med psykologbistand individuelt og i grupper til voldsramte mødre og deres børn i 2003 og 2004. Projektet tager udgangspunkt i behovet for støtte og behandling som supplement til overfaldsalarmer. Der blev bevilget midler til både i 2003 og i 2004 at gennemføre 5 grupper med ca. 8 kvinder i hver, 2 grupper for børn samt ca. 50 individuelle psykologforløb for kvinder eller par. Projektet foregik i Københavns amt, Københavns og Frederiksberg Kommune samt Århus.	Mødrehjælpen	2.990.980
		Undersøgelse af behov for efteruddannelse af krisecentermedarbejdere for at støtte kvinder fra etniske minoritetsgrupper	Der gennemføres en undersøgelse af krisecentermedarbejderes kompetenceniveau og efteruddannelsesbehov i forhold til at kunne yde støtte til kvinder og børn fra etniske minoritetsgrupper. Undersøgelsens resultater foreligger endnu ikke, men afrapporteres i 2005 og kan danne baggrund for udvikling af efteruddannelsestilbud til krisecentermedarbejdere.	LOKK og VFC Socialtalt Udsatte	450.000
		Undersøgelse af behov for støtte til kvinder fra etniske minoritetsgrupper	I 2003 er der produceret en dokumentarfilm til blandt andet medarbejdere og minoritetsgrupper om etniske kvinder på krisecentre.	LOKK	985.000
Aktiveret mod voldsudøveren	Behandlingstilbud "Dialog mod vold"	Som behandlingstilbud til voldsudøveren er der åbnet en rådgivning for voldelige mænd: "Dialog mod vold" i København som en del af Socialministeriets projekt "Vold i familien". Projektet koncentrerer sig om hele den voldsramte familie, men henvender sig til den voldsudøvende mand med tilbud om samtaler og gruppeforløb. I midten af februar 2005 har 135 mænd været i kontakt med rådgivningen mens 28 mænd har gennemført et helt forhandlingsforløb. Der står 32 mænd på venteliste til at gå i gang med en etårig behandling. Hertil kommer omkring 40 kvinder, der er i gang med en behandling, sideløbende med deres voldelige partner.	Askovgården	2.800.000	
Forebygelse	Lov om bortvisning og tilhold	Forebygelse af lov om bortvisning og tilhold	<p>Forebygelse af lov om bortvisning og beføjelse til at meddele tilhold kan betragtes som en forebyggende aktivitet. Loven blev vedtaget den 9. juni 2004 og giver mulighed for, at en person der udøver vold mod et medlem af sin husstand kan bortvises fra hjemmet i op til 4 uger. Forbuddet kan forlænges med op til 4 uger ad gangen. Loven giver endvidere mulighed for at give den bortviste tilhold, hvis overtrædelsen kan straffes efter straffelovens § 265. Tilholdet kan udstedes, når et medlem af husstanden kræver det, eller når almene hensyn kræver det.</p> <p>Ifølge politimester Claus Nørøxe viser en uformel rundspørge i Politimesterforeningen i udgangen af 2004, at loven har været anvendt i en snes tilfælde.</p>	Justitsministeriet	Finansieret af Justitsministeriet
		Undersøgelse af mulighed for behandling som vilkår ved straf	Der er under Justitsministeriet nedsat en arbejdsgruppe, der skal vurdere muligheden for, at behandling af voldsudøveren skal være et vilkår ved en betinget straf for vold samt yderligere tilbud om behandling under afsoning af dom. Arbejdsgruppen er endnu ikke fremkommet med en officiel vurdering.	Justitsministeriet	Finansieret af Justitsministeriet

Indsatsområde	Sigte	Konkret aktivitet	Beskrivelse	Leder af aktivitet	Bevilling i kr.
Aktiviteter rettet mod fagfolk	Undervisning	Oplysningskampagne for fagfolk	I 2002 og 2003 blev en <i>landsdækkende oplysningskampagne</i> for fagfolk afholdt som vigtig del af kampagnen "Stop volden mod kvinder – bryd tavsheden". Kampagnen bestod i 29 temadage for ca. 2500 fagfolk over hele landet ¹ , og omhandlede mønstre og signaler i voldsramte familier som fagfolk kan være opmærksomme på. Samtidig var formålet at etablere tværfaglig koordinering mellem forskellige grupper af fagfolk. Sideløbende med oplysningskampagnen skabtes debat i de lokale medier og dermed i lokalsamfundet. I 2004 er projektet udvidet med endnu et uddannelsesforløb for nøglepersoner i kommuner. Dette uddannelsesforløb skal forløbe i marts 2005.	VFC Socialt Udsatte	3.048.844
		Undersøgelse af undervisningen på relevante uddannelsessteder. Der foreligger endnu ingen resultater, men undersøgelsen forventes afsluttet medio 2005.	Der er igangsat en undersøgelse af undervisningen om vold mod kvinder på relevante uddannelsessteder. Der foreligger endnu ingen resultater, men undersøgelsen forventes afsluttet medio 2005.	VFC Socialt Udsatte	353.100
	Tværfaglig koordinering	Projekt "vold i familien" – regionale fora og temadage	Socialministeriet har initieret et metodeudviklingsprojekt "Vold i familien" der indgår i opfyldelsen af flere af handlingsplanens målsætninger. En af de væsentlige hjørnesten i projektet er oprettelsen af regionale, tværfaglige fora i de tre amter, der deltager i forsøgsprojektet (Ribe Amt, Århus Amt og Roskilde amt). De regionale fora samler repræsentanter fra lokale krisecentre, amt, kommunal forvaltning, politi, sundhedsvæsen og andre relevante aktører på området med det formål at udvikle en mere helhedsorienteret indsats mod vold i familien. Der er etableret 5 regionale fora i løbet af 2002 og 2003.	VFC Socialt Udsatte	537.000 ²
			Under projekt "Vold i familien" har der i sammenhæng med de lokale fora været afholdt tværsektorielle undervisningsdage (undervisningsforløb af 2 dages varighed) for over 1300 fagfolk i de 3 amter, der deltog i projektet. Undervisningen sigtede både mod opkvalificering af fagfolk i forhold til at håndtere problematikken vold i familien, men også mod at skabe et netværk på tværs af fagfolk. I 2004 er projektet udvidet med uddannelsesstilbud særligt til fagfolk omkring børn.		
			Videns og Formidlingscenteret for Socialt Udsatte udarbejder en rapport, der opsamler erfaringer fra projektet og som udkommer i starten af 2005. Desuden afholdes 2 afsluttende konferencer.		

¹ Deltagerne i oplysningskampagnen var primært fagfolk inden for faggrupperne politi, sundhedspleje og fagfolk omkring børn (pædagoger og lærere), sygeplejersker, familierådgivere og ikke mindst sagsbehandlere hvor fra den største deltagergruppe kom. Endvidere deltog fuldmægtige, psykologer, læger, jordmodre og amts- og kommunal-repræsentanter samt andre aktører indenfor området.

² VFC Socialt udsatte har desuden fået bevilget 2.920.058 kr. fra Socialministeriet til projekt vold i familien. Det er dog kun tillægsbevillingen på 537.000 kr. der indgår i de 30 millioner satspuljemidler.

Indsatsområde	Sigte	Konkret aktivitet	Beskrivelse	Leder af aktivitet	Bevilling i kr.
	Værktøjskasser		<p>I december 2004 er der udkommet 5 værktøjskasser til forskellige grupper fagfolk som giver råd og vejledning om håndtering af sager med voldsramte kvinder og familier. Værktøjskasserne henvender sig til følgende faggrupper: politi, kommunale sagsbehandlere, fagfolk omkring småbørn, skoler og fritidstilbud samt læger og sygeplejersker.</p> <p>Hvert hæfte er på ca. 70 sider og skrevet af fagfolk til fagfolk. Værktøjskasserne blev i første omgang udsendt i 27.000 eksemplarer, og bliver grundet fortsat efterspørgsel trykt i endnu 15.000 eksemplarer. Værktøjskasserne er udsendt til centrale aktører inden for faggrupper i målgruppen og til de fagfolk, der har deltaget i projekt "Vold i familien" og temadage.</p> <p>Som forløber til værktøjskasserne udkom i 2002 et oplysningshæfte for fagfolk: "Hvordan kommer vi den voldsramte familie i møde?" Hæftet udkom i 16.000 eksemplarer og indeholder råd og vejledning om håndtering af sager med voldsramte kvinder. Hæftet blev blandt andet uddelt i forbindelse med oplysningskampagnen for fagfolk.</p>	VFC Socialt Udsatte	1.939.119
Viden og information	Kortlægning af undersøgelse af kvinder på krisecentre		<p>Der udarbejdes en kortlægningsundersøgelse af kvinder på krisecentre som skal udgøre et kvalitativt supplement til krisecentrenes årsstatistik og give et nuanceret billede af kvindernes sociale og famillemæssige situation, voldsmonstre, særlige problemstillinger for kvinder med etnisk minoritetsbaggrund samt karakteren af den støtte, der ydes. Rapporten skulle udkomme medio 2005.</p>	VFC Socialt Udsatte og LOKK	1.211.350
	EU-indikatorer og national database		<p>Statens institut for Folkesundhed har etableret en <i>national database om vold mod kvinder på baggrund af 7 EU-indikatorer</i> om vold mod kvinder. Database og dens resultater, der er formidlet i rapporten "Mænds vold mod kvinder" fremlagdes den 25. november 2004. EU-indikatorerne skal medvirke til at mindske tabu om vold i hjemmet samt muliggøre, at effektiviteten af konkrete tiltag og metoder kan vurderes.</p>	Statens institut for Folkesundhedsvidenskabeligt	822.080
	To forskningsprojekter om mænds vold		<p>1) Center for Ligestillingsforskning har fået bevilget ressourcer til et forskningsprojekt gennemført af Kenneth Reinicke om vold i familien med særlig fokus på voldsudøveren.</p> <p>2) Roskilde Universitetscenter har fået bevilget penge til et forskningsprojekt udført af Steen Baagø Nielsen om danske mænds familieforestillinger, hvor danske mænds vold i kontaktformidlede bi-kulturelle ægteskaber undersøges</p>	Center for ligestillingsforskning og RUC	880.940
	Undersøgelse af særlige problemer for voldsramte kvinder med handicap		<p>Formidlingscenter Øst udarbejdede i 2002 en kvalitativ <i>forundersøgelse af forekomsten af vold mod kvinder med handicap</i>. Undersøgelsen afdækkede endvidere tilgængeligheden på landets krisecentre. I forlængelse af undersøgelsen har der været et større fokus på voldsramte kvinder med handicap med nyoprettede tilgængelige pladser på udvalgte krisecentre. Fra juli 2002 til september 2003 flyttede 9 kvinder med handicap ifølge hjemmesiden www.voldoghandicap.dk på krisecenter.</p>	Udviklings- og Formidlingscentret på Handicapområdet	494.146

Indsatsområde	Sigte	Konkret aktivitet	Beskrivelse	Leder af aktivitet	Bevilling i kr.
		International undersøgelse af voldens omfang	Under Justitsministeriet udarbejdes en kortlægning af voldens omfang som del af en international undersøgelse som Danmark deltager i (International Violence Against Women Survey). Undersøgelsen er baseret på interviews.	Justitsministeriet	Finansieret af Justitsministeriet
		Årsstatistik om børn på krisecentre	Årsstatistik om børn på krisecentre udarbejdes, og resultaterne skal offentliggøres medio 2005. Statistikken skal give en dyberegående viden om belastninger for børn i voldsramte familier på krisecentre og konsekvenser heraf.	LOKK og VFC Socialt Udsatte	1.065.920
		Offerstatistik som supplement til kriminalstatistik	Danmarks Statistik har etableret en offerstatistik som supplement til kriminalstatistikken.	Justitsministeriet og Danmarks statistik	Finansieret af Justitsministeriet
Holdningssændring		Kampagne henvendt til offentligheden som del af den omfattende kampagne "Stop volden mod kvinder"	<i>Kampagne i offentligheden i forbindelse med oplysningskampagnen for fagfolk "Stop volden mod kvinder – bryd tavsheden"</i> . Kampagnen bestod i plakater og skilte i busser og tog, og havde foruden aftabuisering af emnet i offentligheden også oplysning om støttemuligheder som formål samt dokumentarfilm. Kampagnen blev lanceret i forbindelse med FN's internationale dag mod vold mod kvinder den 25. november	VFC Socialt Udsatte / Congo Film og Carat Danmark	2.195.725
		Diverse dokumentarprogrammer/ film	DR har udarbejdet dokumentarprogrammet "Den skjulte vold" Ahrentoft Film har fået støtte til dokumentarfilmen "At elske og ære" Feldballe Film har fået støtte til filmprojektet "Stop volden i familien"	DR m.fl.	720.000
		Årlig konference i anledning af FN's internationale dag mod vold mod kvinder	I 2003 og 2004 blev der i forbindelse med FN's internationale dag mod vold mod kvinder den 25. november afholdt en konference om vold mod kvinder. I 2003 var der fokus på mænds ansvar for at bekæmpe volden og i 2004 var omdrejningspunktet den nationale database og statistik vedrørende vold mod kvinder.	Regeringen	Finansieret af Ligestillingsafdelingen

4.2 Samarbejde

Et af de aspekter Rambøll Management har forholdt sig til med evalueringen af Regeringens handlingsplan til bekæmpelse af indsatsen for voldsramte kvinder er samarbejdet mellem forskellige aktører på området. Det er i dag den grundlæggende opfattelse, at en vellykket indsats over for sociale problemer kræver en overskridelse af de sektor- og faggrænser, vi ofte arbejder indenfor. Således står det intuitivt klart, at skal vi have en indsats til at fungere, så skal vi have forskellige aktører til at tage hinanden med på råd og med på handling.

I forhold til handlingsplanen har vi set på samarbejde, som det har været implementeret på tre niveauer. (i) *Det tværministerielle samarbejde*. Vi har set samarbejde mellem forskellige fagministerier. (ii) *Samarbejdet med projektniveau*, vi har set samarbejde mellem Ligestillingsafdelingen og projekterne. (iii) *Det tværfaglige samarbejde*, samarbejder mellem fagfolk fra forskellige fagområder.

4.2.1 Det tværministerielle samarbejde

Handlingsplanen er blevet til gennem *et tværministerielt samarbejde*, igangsat af den sidste Nyrup-regering. Efter folketingsvalget i 2001 har arbejdet involveret repræsentanter fra Ligestillingsafdelingen, Justitsministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Socialministeriet og Integrationsministeriet. Denne gruppe arbejde videre på det grundlag, der før valget var udsprunget af et tværministerielt samarbejde mellem Indenrigs-, Justits-, Social-, og Sundhedsministeriet (se 'Vold mod Kvinder', 2001 for det første tværministerielle udvalg overvejelser).

I det tværministerielle udvalgs notater fremhæves vigtigheden af at inddrage alle de aktører, der kommer i kontakt med mænds vold mod kvinder. Der peges bl.a. på *politiet* der ofte er de første til at møde de i den voldelige episode involverede parter, når de kommer ud til såkaldte "husspektakler", *sundhedsfagligt personale* der møder ofret tidligt, både den praktiserende læge og i alvorlige tilfælde skadestuer, *krisecentre* der ofte samler kvinderne op og støtter, når de ikke har andre steder at gå hen eller vælger at søge hjælp, og den *kommunale socialforvaltning* der (i flg. Lov om Social Service – fremover SEL – § 3³) sidder med den generelle forpligtigelse til at sørge for tilbud og rådgivning om sociale problemer.

Det er udtrykt i serviceloven, at rådgivningen skal tage afsæt i et koordineret tværfagligt og tværsektorielt samarbejde, blandt andet med henblik på en forbedring af den tidlige og forebyggende indsats. Desuden indeholder Serviceloven en række regler om støtte til familier med børn, der har behov for særlig støtte (bl.a. §§ 4-6 i SEL)⁴. Endelig er der krisecentrene, der er et

³ § 3. Kommunen sørger for, at enhver har mulighed for at få gratis rådgivning. Formålet med rådgivningen er at forebygge sociale problemer og at hjælpe borgeren over øjeblikkelige vanskeligheder og på længere sigt sætte denne i stand til at løse opståede problemer ved egen hjælp. Rådgivning skal kunne gives som et anonymt og åbent tilbud. Rådgivningen kan gives særskilt eller i forbindelse med anden hjælp efter denne eller anden lovgivning.

Stk. 2. Kommunen skal i forbindelse med rådgivningen være opmærksom på, om den enkelte har behov for anden form for hjælp efter denne eller anden lovgivning.

⁴ § 4. Kommunen og amtskommunen sørger for, at de opgaver og tilbud, der omfatter børn, unge og deres familier, udføres i samarbejde med forældrene og på en sådan måde, at det fremmer børns og unges udvikling, trivsel og selvstændighed. Dette

døgntilbud til kvinder, der har været udsat for vold eller trusler om vold. Kvinderne kommer ved egen henvendelse eller efter henvisning fra offentlige myndigheder. Det skal understreges, at krisecentrene ikke fungerer som behandlingsinstitutioner, men først og fremmest som et tilbud om husly til kvinder og deres eventuelle børn, som ikke kan opholde sig sikkert i eget hjem.

De aktører der præsenteres som centrale af det tværministerielle udvalg, dækker de aktører, som man i interviews fra praktikeres og forskeres side har fremhævet som væsentlige med en enkelt undtagelse: nemlig undervisningssektoren.

Fraværet af undervisningssektoren har vist sig både på det centrale niveau som på projektniveau. Dette er en indikation af, at handlingsplanen primært har været fokuseret på foranstaltningmuligheder (sanktion, behandling, forebyggelse af recidiv (efterværn)) når volden *har fundet sted* og i mindre grad på forebyggende foranstaltninger *før volden finder sted*. Flere af de interviewede peger således på et fremtidigt behov for at styrke den forebyggende indsats ved at inddrage undervisningsområdet aktører i arbejdet. Her skal der dog gøres opmærksom på at man med et par projekter under den nuværende handlingsplan har haft et forebyggende sigte. Det gælder fx Værktøjskassen, der sigter på at opkvalificere fagfolk – bl.a. pædagoger og lærere – så de bliver i bedre i stand til at opdage og håndtere vold i familier, også før problemet eskaleres. Gennemgangen af aktiviteter (som blev illustreret ovenfor i Figur 3-1) viste dog, at kun begrænsende aktiviteter var rettet mod den forebyggende indsats, og at disse nærmere var vidensproduktion end konkrete redskaber.

Generelt skal det imidlertid fremhæves, at der har været et betydeligt engagement fra de deltagende fagministerier. Dette kan dels aflæses i form af de gennemførte aktiviteter og dels i form af prioritering af yderligere midler til området. Udover de afsatte satspuljemidler har andre ministerier således bidraget med omkring 20 millioner kroner. Eksempelvis har Socialministeriet bidraget med 6 millioner til projekt *Vold i familien* og finansieret projekter rettet mod børn med KRIB-midler.

Det løbende engagement og den løbende styring har gjort arbejdet med at leve op til intentionerne i handlingsplanen med at få dækket alle de fire indsatsområder nemmere. Det har yderligere skabt større mulighed for at skabe en sammenhængende indsats.

gælder både ved udførelsen af det generelle og forebyggende arbejde og ved den målrettede indsats over for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med et andet særligt behov for støtte.

Stk. 2. Kommunen og amtskommunen sørger for, at den indsats, der iværksættes efter denne lov over for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med et andet særligt behov for støtte, sættes i sammenhæng med den indsats, der iværksættes over for de samme børn og unge efter anden lovgivning.

§ 5. Kommunen sørger for, at forældre med børn og unge eller andre, der faktisk søger for et barn eller en ung, kan få en gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien. Kommunen er forpligtet til ved opsøgende arbejde at tilbyde denne rådgivning til enhver, som på grund af særlige forhold må antages at have behov for det.

Stk. 2. Såvel forældre som børn og unge, der alene søger rådgivning, skal kunne modtage denne anonymt og som et åbent tilbud.

§ 6. Kommunen fører tilsyn med de forhold, hvorunder børn og unge under 18 år i kommunen lever, jf. § 33.

4.2.2 Samarbejdet med de finansierede projekter

Ser vi på samarbejdet mellem projekterne og Ligestillingsafdelingen er der ganske megen ros fra projekternes side. Specielt fremhæves Ligestillingsafdelingens deltagelse og åbenhed. Vi har tidligere berørt den anvendte tilgang til administration af midlerne, der har muliggjort en betydelig fleksibilitet via løbende ansøgninger til de 30 millioner kroner administreret af Ligestillingsafdelingen. Denne model får ros fra dem, der har fået støtte. Som en af projektlederne udtrykker det:

"Det er noget af det bedste, der er blevet lavet sammen med Socialministeriet og Ligestillingsafdelingen. Man har undervejs været villig til at se på, hvad der var behov for. Projekterne har kunnet udvikle sig undervejs, og der har været penge til denne udvikling. Den dynamiske model har været den rigtige. Det giver fleksibilitet, og mulighed for at sætte ind der, hvor man opdager behov. Der hvor man får dokumenteret et behov og en nytte af indsatserne."

Fra de finansierede projekters side lyder tilbagemeldingen, at den løbende bevilling – og i det hele taget det løbende engagement fra Ligestillingsafdelingens side – har givet handlingsplanen en dynamik og fleksibilitet. – Det har været muligt at komme med nye ideer undervejs i implementeringen. Et eksempel herpå er etableringen af "netværket for voldsramte kvinder", som er blevet støttet af centrale midler og siden har vundet betydelig udbredelse.

4.2.3 Samarbejdet mellem faggrupper

Ser vi på samarbejdet mellem de forskellige faggrupper på projektniveau er der gennemført nogle projekter, hvor opbygningen af et egentligt netværk mellem forskellige fagpersoner har været et af de primære formål. Det gælder blandt andet for to projekter ledet af Videns- og Formidlingscentret for Socialt Udsatte (VFC): *Oplysningskampagnen for fagfolk*, og projekt *Vold i Familien – de regionale fora*. Fra de mennesker, vi har interviewet, og som har deltaget i henholdsvis temadage og uddannelsesaktiviteter er tilbagemeldingen, at man har fået sat ansigt og funktioner på andre aktører. Man er blevet klar over hvem de andre på området er, og hvad det er, man kan bruge dem til. Gennemgående har vi således fået en positiv vurdering fra dem der har været deltagere i projekterne.

De interviewede deltagere peger imidlertid på tre væsentlige barrierer: (i) manglende forankring hos de grupper, der ikke deltog, (ii) manglende forankring af viden og procedurer på deltagernes arbejdsplads, (iii) manglende etablering af personrelationer på tværs af organisatoriske grænser i den kommunale indsats.

Det skal yderligere fremhæves, at de to faggrupper, der har været svagt repræsenteret i udviklingen af fagfolks kompetencer, har været pædagoger og lærere. Dette skal ikke mindst ses i sammenhæng med centrale aktørers fremhævelse af netop disse faggruppers relevans i den forbyggende og tidligt intervenerende indsats.

Flere af de interviewede påpegede yderligere, at kommunale ledere i socialforvaltningerne var repræsenteret i begrænset omfang. Dette fravær kan i sig selv være en barriere for en forankring af viden og procedurer i den kommunale forvaltning. Således pegede flere af de interviewede yderligere

på en manglende videndeling og forankring af kompetencerne i kursisterne egne organisationer⁵.

Mere specifikt trækkes samarbejde frem som et emne der skal tænkes nærmere over i forbindelse med de tre projekter. Det er i implementeringen af den såkaldte Østrig-model, det er i forbindelse med projektet om overfaldsalarmer, og det er i forbindelse med projektet Dialog mod Vold. Vi vil vende tilbage til samarbejdstemaet i forbindelse med hvert af de tre projekter.

4.3 Vurdering af gennemførelsen

For en overordnet gennemførelse af handlingsplanen kan man holde de faktisk gennemførte aktiviteter op imod de ideer, der er lanceret i selve handlingsplansteksten. Rambøll Management har skabt et overblik over denne sammenhæng i tabel 4-2.

Tabel 4-2 Oversigt – projektgennemførelse

Aktivitet beskrevet i handlingsplan	Gennemført ⁶
Aktiviteter til støtte for ofrene	
1. Undersøgelse af kvindekrisecentrenes kapacitet og omfanget af afviste kvinder. Det skal undersøges, om der er et øjeblikkeligt behov for flere pladser – om kapaciteten generelt skal udvides og om udslusningen af kvinderne kan forbedres.	✓
2. Udarbejdelse af oplysningspjece, som skal være tilgængelig på biblioteket, hos lægen, skadestuen, socialforvaltningen etc. Pjecen skal indeholde oplysninger om de støtteforanstaltninger, der findes. Den skal oversættes til relevante fremmedsprog.	✓
3. Udarbejdelse af hjemmeside. Hjemmesiden skal indeholde oplysninger om de støtteforanstaltninger, som systemet har at tilbyde kvinderne. Den skal oversættes til relevante fremmedsprog.	✓
4. Udvikling af en model for hotlines, som kan afprøves som pilotprojekter i nogle udvalgte amter. På sigt er det meningen at etablere en fast 24-timers telefonrådgivning i krisecenterregi.	✓
5. Styrkelse af indsatsen for børnene. Gennemførelse af projektet "Vold i familien" med særligt fokus på børnenes tarv.	(✓)
6. Videreførelse i kommunerne af de erfaringer, der er opsamlet i pro-	✓

⁵ Det er opfattelsen, at problematikken her hænger sammen med et klassisk spil mellem kommuner og stat, der handler om, hvem der skal betale for hvilke ydelser. Således kan man hos kommunerne finde fortællingen om de manglende penge til handlingsplanen – at man fra statens side har fået nogle projekter i gang med puljepenge, mens det er kommunerne, der selv må afholde udgifter forbundet med uddannelsen af deres medarbejdere og eventuelle andre lokale udviklinger. Det betyder, at det er ressourcekrævende for kommunerne at levere deltagere og at følge op. På den anden side har man i kommunerne den generelle forpligtigelse til at efteruddanne og opkvalificere de frontmedarbejdere, der skal levere den sociale service til borgeren, og man har forpligtigelsen til at kunne rådgive borgeren, fx i henhold til Servicelovens § 3 og § 68. Og den forpligtigelse har man, hvad enten staten laver en handlingsplan for begrænsning af voldsramte kvinder eller ej.

Så set fra statens synsvinkel kunne man mene, at man giver kommunerne en håndsrækning på et område, de ikke har formået at få løst ordentlig selv – og de kræver at få hele armen. Men her er vi inde på konsekvenserne af en klassisk modsætning mellem to centrale aktører.

⁶ Parentes () indikerer, at projektet er igangsat, men i skrivende stund endnu ikke afsluttet.

Aktivitet beskrevet i handlingsplan	Gennemført ⁶
jekterne under KRIB-puljen.	
7. Undersøgelse af de særlige problemer, som kvinder med etnisk minoritetsbaggrund kan have, med henblik på at iværksætte de nødvendige tiltag. Erfaringer fra krisecentrenes nuværende indsats anvendes i det videre arbejde.	✓
8. Udvikling af tilbud om efteruddannelse af medarbejdere på krisecentrene for at sætte dem i stand til at støtte voldsramte kvinder med etnisk minoritetsbaggrund.	✓
9. Tilbud om overfaldsalarmer til kvinder, der risikerer at blive udsat for voldelige overgreb. Ved aktivering vil alarmsystemet videresende ofrets position direkte til alarmcentralen, der vil videresende alarmen til den nærmeste politistation.	✓
10. På længere sigt skal ligestilling mellem kønnene indgå i den danskundervisning, som gives i kommunalt regi til etniske minoriteter.	✓
11. Formidling af erfaringerne fra projektet "Vold i familien" med henblik på et generelt kvalitetsløft.	✓
Aktiviteter rettet mod voldsudøveren	
1. Udvikling og etablering af regionale behandlingstilbud.	(✓)
2. Undersøge muligheden for at indføre en ordning, hvor voldsudøvere (af begge køn) kan fjernes fra hjemmet. Koordineret med støtteordning til såvel den forurettede som voldsudøveren.	✓
3. Vurdering af om der bør være lettere adgang til at sanktionere fredskrænkeren uden forudgående advarsel (tilhold) efter straffelovens § 265.	✓
4. Vurdering af behandling for den voldelige adfærd som et vilkår ved en betinget straf for vold.	(✓)
5. Vurdering af mulighederne for yderligere tilbud om behandling under afsoning af en dom.	(✓)
Aktiviteter rettet mod fagfolk	
1. Gennemførelse af landsdækkende oplysningskampagne for fagfolk. Kampagnen vil bestå af regionale endags seminarer.	✓
2. Analyse af effektiviteten af det nuværende samarbejde mellem de berørte faggrupper og en vurdering af, hvordan samarbejdet kan forbedres.	(✓)
3. Etablering af tværfaglige teams, hvor professionelle, der arbejder med forskellige facetter af vold mod kvinder, kan mødes, uddannes og udveksle erfaringer om, hvordan indsatsen for at forebygge vold og støtte ofre kan udvikles.	✓
4. Udarbejdelse af en såkaldt værktøjskasse til fagfolk, der er involveret i arbejdet med vold i familien. Værktøjskassen skal indeholde lovregler, henvisningsmuligheder, indsats, råd og vejledning.	✓
5. Styrkelse af de offentlige myndigheders samarbejde med krisecentrene.	(✓)
6. Undersøgelse af undervisningen i vold mod kvinder på relevante uddannelsesinstitutioner. På sigt er det målet at orientere uddannelsesinstitutionerne om, hvordan de kan forbedre undervisningen i relation til vold mod kvinder.	✓
Indhente viden og udbrede oplysning	
1. Kortlægning af voldens omfang. Danmark deltager i en større international undersøgelse af vold mod kvinder (International Violence Against Women Survey – IVAWS). Heri indgår en separat nordisk del. Undersøgelsen forventes at omfatte interview med omkring 5.000 kvinder i hvert land. Deltagelse i offerundersøgelsen vil ikke alene give meget grundlæggende og omfattende oplysninger om vold og seksua-	✓

Aktivitet beskrevet i handlingsplan	Gennemført ⁶
liseret vold mod kvinder i Danmark, men også sætte disse oplysninger ind i et internationalt/nordisk perspektiv. På baggrund af undersøgelsen vil man f.eks. kunne vurdere, hvor udbredt hustruvold er i forhold til vold begået af andre – tidligere ægtefælle/samlever, bekendte og fremmede. Desuden vil der indgå oplysninger om retssystemets involvering i sagerne og om de voldsramte kvinders brug af krisecentre o. lign.	
2. På foranledning af Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg har en arbejdsgruppe med deltagelse af blandt andre medarbejdere fra Rigspolitichefens afd. D (Dataafdelingen) og Danmarks Statistik overvejet muligheden for i tillæg til kriminalstatistikken at opbygge en egentlig offerstatistik vedrørende den personfarlige kriminalitet. Offerstatistik skal fremover supplere kriminalstatistikken, i første omgang med oplysninger om ofrenes køn og alder. Disse oplysninger fremgår af kriminalstatistikken for år 2001. Det overvejes i øjeblikket, om statistikken på længere sigt kan udbygges med oplysninger om gerningssted, relationen mellem offer og gerningsmand samt oplysninger om anvendelse af våben. Ved en sådan statistik skabes der mulighed for at kunne gennemføre registerbaseret forskning om ofre og deres forhold.	✓
3. Udarbejdelse af indikatorer for vold mod kvinder. Som led i EU's opfølgning på FN's 4. Verdenskvindekonference i Beijing i 1995 vil Danmark udarbejde indikatorer med henblik på at kunne måle implementeringen af slutdokumentet fra Beijing – både mellem EU-medlemsstaterne og over tid. Indikatorerne blev præsenteret i efteråret 2002 under det danske formandskab.	✓
4. Undersøgelse af de specifikke problemer ved vold i hjemmet, som kvinder med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har. De nødvendige tiltag for at tilpasse mulighederne for støtte også til denne gruppe voldsofre skal afdækkes.	✓

Overordnet set vurderer Rambøll Management, at alle de projekter, der blev lanceret med handlingsplanen, er gennemført eller igangsat. Hertil kommer gennemførelsen af et par yderligere projekter, der er kommet til undervejs, hvor nogle har identificeret et uerkendt behov.

Denne dynamiske gennemførelse af handlingsplanen har muliggjort støtte til ideer udviklet undervejs. Det har gjort det muligt at forfølge de tanker og ideer, der løbende er dukket op.

Rambøll Management vil dog pege på, at det ud fra en evalueringsmæssig betragtning har været vanskeligt at danne sig overblik over effekterne af resultaterne. Dette hænger for de fleste projekter sammen med, at der ikke i tilskudsbevillingerne er stillet krav til de igangsatte projekter i forhold til selvevaluering eller dokumentation af resultaterne. Grundlaget for en evaluering af handlingsplanen, er dermed i højere grad alene fortællinger fra projektmagere og centrale aktører, der alle har interesser i feltet, samt den dokumentation, som projekterne har kunnet tilvejebringe på vores forespørgsel.

5. De umiddelbare resultater af projekterne

I dette kapitel redegør vi for hvad projekterne under handlingsplanen umiddelbart har betydet for området. Vi fokuserer således på, hvilke resultater der på kort sigt kan ses af de aktiviteter, der er gennemført under handlingsplanen.

Det er her relevant at sondre mellem forskellige begreber: Når vi i dette kapitel taler om *resultater*, taler vi om de umiddelbare effekter, der er direkte afledt af den gennemførte aktivitet. Hvis aktiviteten fx er et seminar om vold mod kvinder, kan et resultat være, at de fagfolk, som har deltaget i seminaret, har fået en større viden om, hvordan de skal forholde sig til vold mod kvinder.

I dette kapitel er fokus således *ikke* rettet mod, hvad de gennemførte projekter måtte have af virkninger på *længere sigt*. En langsigtet virkning af en seminarrække er fx, at et kompetenceløft hos fagfolk efter nogle år betyder, at omfanget af gentagen vold er mindsket, fordi man på landsplan er blevet bedre til at forebygge og behandle. De langsigtede virkninger er temaet for næste kapitel.

Vi har struktureret kapitlet om resultater i henhold til de fire indsatsområder som handlingsplanen indeholder:

1. Støtte til ofrene
2. Aktiviteter rettet mod voldsudøveren
3. Aktiviteter rettet mod fagfolk
4. Generering af viden og udbredelse af information.

De fire områder gennemgås separat nedenfor.

5.1 Bedre støtte til ofrene

Dette afsnit handler om de aktiviteter under handlingsplanen, der har haft fokus på *støtte til ofrene*. Vi har i kapitel 4 redegjort for disse aktiviteter, og vi henviser derfor til det kapitel for en oversigt over de konkrete aktiviteter.

Indsatsen til forbedring af støtte til ofrene kan inddeles i tre temaer:

- (i) oplysning om støtteforanstaltninger
- (ii) forebyggelse af volden
- (iii) behandling af ofrene.

Nedenfor ser vi på resultaterne af en række udvalgte projekter, som tilsammen dækker de tre ovenstående temaer.

Udvælgelseskriterierne for projekterne har været: (i) dækning af de forskellige typer af foranstaltninger, (ii) variation af aktører der har udført projekter, (iii) de projekter der havde fået mest i økonomisk støtte, og som derfor har en vis volumen, der kan analyseres på.

5.1.1 Oplysninger om støtteforanstaltninger

En af de former for indsats, der har fået mest støtte, har været informationer til ofrene om støtteforanstaltninger. Vi vil i det følgende se på resultaterne af følgende info-aktiviteter:

- Oplysningspjece
- Hjemmesiden www.voldmodkvinder.dk (og hjemmesiden www.vold-i-familien.dk)
- Hotline – 70 20 30 82 – til krisecentre
- Netværket for voldsramte kvinder (www.netvaerk.dk).

Oplysningspjece

Resultaterne af denne informationskampagne har ifølge så godt som alle interviewede været overvældende positive. Såvel ansatte på krisecentre, kvinder aktive i netværket for voldsramte kvinder, forskere der arbejder med området, peger samstemmende på, at de formidlende materialer har givet nye informationer til kvinder, der havde brug for dem.

”Efter at ‘de gule’ var kommet frem – dem der lå alle steder – også ved frisører – så kom der nye kvinder – specielt udenlandske.” (Leder af krisecentre)

Nogle af de interviewede ledere fra krisecentrene vurderer, at oplysningsaktiviteterne har ført til nye grupper af kvinder til krisecentrene. Flere krisecentre oplevede at få flere henvendelser fra umiddelbart mere ressourcestærke kvinder – dvs. kvinder med egen indtægt fra lønarbejde – som søgte råd og vejledning.

En aktiv i netværket – der præsenteres som et alternativ til krisecentre for mere ressourcestærke kvinder – beskriver, hvordan en af de betydende faktorer for at man overhovedet kom i gang var ”den gule oplysningspjece”. Hun fortæller også, hvordan det er betydende, at pjece er lille og undseelig, fordi det gør at kvinden kan tage den med sig uden at opleve stigmatisering og utryghed. Endvidere fremhæver hun at;

”teksten er god, fordi den giver mulighed for at mærke efter, hvordan man selv har det. Man tror selv, at man er den eneste. Men der må jo være andre, der har det lige sådan. Det fornemmer man af teksten.”

En anden gruppe kvinder, man har forsøgt at nå gennem mere information, har været etniske minoriteter. Det er en gruppe, der gennem mange år er blevet fremhævet som en stadig større brugergruppe på krisecentrene. Den gule informationspjece blev derfor trykt på seks forskellige sprog. Den umiddelbare vurdering af resultaterne af denne indsats er, at man har fået informationer ud til nogle af de etniske kvinder blandt voldsopofrene. Men at en kampagne, der er lagt an på mainstreaming, også leder til, at der er store dele af minoritetsgrupperne, som man ikke når med de forskellige kampagneinformationer.

Hjemmeside og hotline

Netop det undseelige – eller mere præcist det usynlige – aspekt af informationerne er et centralt fremhævet aspekt ved to af de andre centrale dele i informationskampagnen – hjemmesiden og hotlinen. Det er således af ansatte ved krisecentre fremhævet, at opkaldet til hotlinen ikke ligger i en taske som et spor, der kan findes af den mistroiske mand, og da mistroiske mænd fremstilles som en central utryghed for voldsramte kvinder, har man med telefonlinjen ramt et vigtigt behov.

Hertil kommer, at et resultat af informationskampagnen øjensynligt har været, at man bredere i samfundet er blevet opmærksom på problemet omkring samleveres eller tidligere samleveres vold mod kvinder. Fx beretter lederen fra et krisecenter, der har været med til at servicere hotlinen, ”at

der er mange andre end kvinden, der er blevet udsat for vold, der ringer. For eksempel en bror til en voldsramt kvinde. Det har været godt."

Krisecentrets erfaringer med resultaterne fra kampagnen harmonerer med de erfaringer, vi har indhentet fra en deltager i netværket for voldsramte kvinder. Hun fortæller, at *"der er nået nye målgrupper med kampagnen, specielt blandt de velbjegete. Der er mange af dem der oplever, at de ikke er så voldsramte, at de skal på krisecenter, men stadig har brug for hjælp... Vi oplever, at der er mange der henvender sig hurtigere. Mange henvender sig for at snakke."*

Netværk for voldsramte kvinder

Et markant resultat af informationskampagnen er netop netværket for voldsramte kvinder. Ifølge forkvinden for netværket opstod dette netværk, netop fordi forskellige kvinder følte sig så 'godt ramt' af informationsmaterialet, at de kontaktede VFC for at høre, hvordan de kunne få noget at vide om andre voldsofres erfaringer. Efter at VFC havde fået en del sådanne opkald, ansøgte de om midler til at etablere netværket.

Der er i dag over 100 kvinder med i netværket. Netværket henvender sig i høj grad til den del af voldsramte kvinder, der er blevet gjort opmærksomme på deres situation gennem informationskampagnen, men som ikke mener, at de passer ind på krisecentrene – de umiddelbart mere ressourcerstærke kvinder.

Hidtil har resultaterne af netværker primært været, at kvindelige voldsofre fik hørt om andre kvinders lignende erfaringer, og at de fik et sted, hvor de kunne fortælle om egne oplevelser. Men ifølge en interessent er netværket nu også ved at udvikle sig til et forum, der vil tilbyde undervisning og i det hele taget være mere dagsordenssættende⁷. Set fra det perspektiv kan netværket også være med til at give kvinder, der har været udsat for vold, en egen stemme i det offentlige rum.

Samlet vurdering af 'oplysninger om støtteforanstaltninger'

Gennemgående er der ikke nogen tvivl om, at man med handlingsplanens iværksatte informationskampagner har ramt et stort behov blandt flere forskellige målgrupper – og også nået nye målgrupper, herunder de mere ressourcerstærke kvinder.

Således er vores vurdering, at informationsmaterialet samlet set her været relevant og nærværende. Med handlingsplanen har man givet ofrene informationer, der har kunnet hjælpe dem med at finde den støtte, de har behov for i forhold til deres konkrete oplevelser af volden.

Samtidig er det også klart, at det især efterlyses en mere målrettet indsats overfor særlige grupper, bl.a. etniske minoriteter. Denne målretning skal dog ske uden at mainstreamingen i kampagnen nedprioriteres. Sker det vil der være en fare for at vold mod kvinder produceres som et fænomen, der alene findes blandt marginaliserede grupper, hvilket vil være i modstrid med en overordnet målsætning med handlingsplanen om at få emnet aftabuiseret generelt.

⁷ Støtten til etableringen af netværket kan ses som et godt eksempel på, hvordan den fleksible styringsform kan anvendes i en indsats, hvor rationalet har været at "løbe tiltag i gang", hvor en mere rigid puljestyling med klart definerede ansøgningsrunder, måske ikke have været tilpasset behovet, da det opstod.

5.1.2 Forebyggelse af volden

Det andet tema under indsatsen *støtte til ofrene* handler om *forebyggelse*. Respondenterne i evalueringen har under dette tema særligt fremhævet overfaldsalarmerne, hvorfor vi fokuserer særligt på dem under dette tema.

Overfaldsalarmerne kan udleveres af politiet til en kvinde, der har været udsat for vold. Alarmen giver ved aktivering det lokale politi en melding om kvindens position. Formålet med alarmen er ifølge handlingsplanen at give kvinden en oplevelse af tryghed, idet hun ved frygt for et overfald kan aktivere alarmen og dermed automatisk tilkalde politiet til det sted, hun befinder sig.

I februar 2004 gennemførte rigspolitietschefen en evaluering af ordningen med overfaldsalarmer. Justitsministeren har på et spørgsmål fra Folketinget sammenfattet evalueringen med:

- At der i 2003 og i de første dage af januar 2004 blev udleveret alarmer i 27 politikredse – dvs. i halvdelen af landets kredse.
- At der i alt blev udleveret 52 overfaldsalarmer.
- At der ved årsskiftet fortsat var udleveret 34 overfaldsalarmer.
- At der på landsplan blev givet afslag på begæringer om udlevering af overfaldsalarmer i 2 tilfælde (begge i hovedstadsområdet).
- At der har været et tilstrækkeligt antal alarmer til rådighed til at dække efterspørgslen, selv om de enkelte udlån i flere tilfælde har strakt sig ud over 3 måneder.

Justitsministeren gjorde desuden opmærksom på, at rigspolitietschefen har udsendt evalueringen til landets politikredse for herigennem at sikre yderligere opmærksomhed om ordningen.

I vores interviews med politiet, gennemført et års tid efter justitsministerens høringsvar, blev det angivet, at overfaldsalarmerne har været anvendt i de fem politikredse, vi havde respondenter fra. Politimestrene angiver endvidere, at erfaringerne med anvendelsen af overfaldsalarmerne grundlæggende er positive. Det giver kvinden en fornemmelse af tryghed at hun ved, at hun kan komme i kontakt med politiet hvor end hun er – når hun har husket sin alarm. En politimester siger:

”Dem vi har lånt ud er ikke blevet brugt, men det har været præventivt. Der skabes tryghed. De skal ikke være hos den pågældende i evigheder. Situationen skal normaliseres igen. Men trygheden kan bestå i, at man er i nærheden af en telefon der ringer til politiet, også hvis man ikke er på en bestemt adresse. Så overfaldsalarmerne er god som ét led, sammen med andre tiltag. Det er ikke en sikkerhed for kvinden, men det giver en tryghedsfornemmelse.”

Den positive vurdering af overfaldsalarmerne blandt politiet modsiges delvist af mennesker med tilknytning til krisecentrene. Således peges der på, at man nogle steder er løbet tør for alarmer, at politiet har været tilbageholdende med at udlevere dem, og at der ikke har været klare retningslinjer for og informationer om anvendelsen af alarmen. En krisecenterleder siger fx:

”Overfaldsalarmerne har været en god ting – men der har været meget bøvl. Den enkelte politikreds har selv besluttet hvordan og hvorledes. Vores krisecentre dækker hele landet, vi har kvinder fra mange politidistrikter, og der var forskellige regler for, hvem der kunne få dem. Der mangler retningslinjer. Desuden råder politiet over for få. Hvis bare de var der, når der er behov. Vi har haft tilfælde, hvor vi ikke kunne få.”

Men vi er ved at indlede et mere formaliseret samarbejde med tydeligere regler for, hvornår man kan udlevere alarmer, og retningslinjer for, hvordan vi skal agere over for og rådgive kvinden.”

Flere steder er kritikken dog ebbet noget ud. Således påpeges det, at udleveringen af alarmer er ved at finde en fast procedure. Noget tyder på, at man flere steder er kommet over de initiale indkøringsvanskeligheder, og nu har fået styr på samarbejdet.

Men om alarmerne virker direkte overfaldsforhindrende, såfremt kvinden møder sin potentielle overfaldsmand, er pt. ikke dokumenteret. Derimod er vurderingen fra de forskellige interessenter gennemgående, at kvinden føler sig mere tryk ved at have alarmerne.

Samlet vurdering

Det er vores vurdering, at overfaldsalarmerne har været præget af diverse indkøringsvanskeligheder, og at dette har medvirket negativt til holdningen til alarmerne blandt krisecentrene. Overvindes disse indkøringsvanskeligheder, har alarmerne dog en positiv effekt på kvindens oplevelse af øget tryk – hvilket netop var hensigten.

Vi vurderer endvidere, at alarmerne endnu ikke kan siges at have en decideret forbyggende effekt, idet brugen af alarmerne – og aktiveringen af dem – endnu er forholdsvis begrænset, og effekten derfor ikke målbar.

5.1.3 Behandling af ofrene

Det tredje tema under *støtte til ofrene* er *behandlingsmuligheder*. Behandlingsmuligheder er eksempelvis netværk for voldsramte kvinder, der ser deres egen rolle som delvist behandlende – som hjælp til selvhjælp gennem samtale og lighed eller tilbud om professionel psykologhjælp på krisecentrene. Vi har tidligere berørt netværket for voldsramte kvinder, og vi vil i dette afsnit derfor se nærmere på resultaterne af et af de projekter, der blev etableret for at give ofrene psykologhjælp.

Psykologhjælp var netop en behandlingsform, som blev efterlyst af krisecentrene før handlingsplanen blev iværksat. Fra krisecentrenes side er behandlingen af ofrene således også et af de emner, der fremhæves som centralt. En leder på et krisecenter siger fx:

”Psykologhjælp til kvinder og børn er utrolig godt. Jeg mærker en stor velvilje hos kvinderne til at tage ansvar for børnene. Det er vigtigt, at vi kan tilbyde det gratis. Det skaber en forandring. Selvindsigt. De kan se og mærke, hvilke konsekvenser små valg får.”

Den samme opfattelse af behovet kan vi finde hos en psykolog, der har været tilknyttet et projekt, samt hos flere andre aktører, der møder de voldsramte kvinder – som fx Mødrehjælpen. De forskellige aktører peger på, at psykologhjælpen har som resultat, at kvinden bliver i stand til at leve et hverdagsliv igen, hvor hun kan arbejde og, ikke mindst, tage vare på sine børn, og hvor barnet bliver hjulpet med at få styr på nogle meget voldsomme oplevelser. Vurderet i forhold til efterspørgslen og de resultater, der er opnået, er behandling således et gode, der har en umiddelbar positiv effekt for voldsopofret.

Men behandlingsdimensionen over for ofret er også et af de punkter i handlingsplanen, der bliver stærkest kritiseret af forskellige aktører. Kritikken går

på, at der ikke har været nok fokus på emnet, og at der har været for få ressourcer allokeret til behandlende projekter.

Kritikken går endvidere på, at der – set med nogle aktørers øjne – er alt for lidt opmærksomhed på kvindernes behov for behandling, også sammenlignet med den opmærksomhed der er på at få mændene i behandling. En leder af et krisecenter siger fx: *“Det har altid været et fyord at sige behandling i forhold til kvinderne, og så siger man det om mænd med det samme. Det er lidt mærkværdigt. Behandling til kvinder savnes stadig.”*

Samlet vurdering

På baggrund af ovenstående informationer er Rambøll Managements samlede vurdering af resultaterne af indsatser rettet mod ofrene for volden:

- At der er blevet gjort opmærksom på de tilbud der findes over for målgruppen, hvilket har betydet, at flere kvinder i dag ved, hvor de kan henvende sig.
- At de er tilvejebragt nye muligheder for at give kvinden tryghed, og at disse muligheder er ved at blive rutineret, således at forskellige centrale aktører (fx krisecenter og politi) formår at arbejde sammen og få et positivt udbytte af de nye tilbud.
- At der er skabt et netværk, hvor kvinder kan få støtte og opbakning fra ligesindede, hvilket kan være med til at give kvinderne en bedre mulighed for at håndtere de overgreb, de har været udsat for efterfølgende og på længere sigt.

5.2 Aktiviteter rettet mod voldsudøvere – bryde voldscirklen

Det andet indsatsområde under handlingsplanen handler om aktiviteter rettet mod *voldsudøvere*. Her falder aktiviteterne i to overordnede grupper: (i) repressive, eller sanktionerende, indsatser som tilhold og midlertidig udsættelse af bolig og (ii) behandlende/terapeutiske tiltag.

Vi vil her se nærmere på resultaterne af et projekt placeret inden for hver af de to grupper, nemlig den danske implementering af den såkaldte Østrig-model samt projektet 'Dialog mod Vold'.

5.2.1 Sanktioner over for mænd der udøver vold over for kvinder

Et af de tiltag, der blev sat i værk som en konsekvens af handlingsplanen, var den såkaldte Østrig-model, der blev indført ved Lov om bortvisning og beføjelse til at meddele tilhold mv. af 4. juni, 2004.

Endnu – hvilket vil sige medio februar 2005 – er der ingen indsamlede erfaringer om lovens anvendelse, og der er ikke sikkerhed om, præcist hvor mange gange den nye juridiske mulighed har været anvendt. Man ved dog – iflg. Det Kriminalpræventive Råd – at det kun er i ganske få tilfælde, at muligheden er blevet anvendt.

Vurderingerne af resultaterne af denne ændring, indhentet gennem interview med centrale aktører, synes at dele sig i to. På den ene side har vi én vurdering fra ordensmagten, og på den anden side har vi en anden vurdering fra krisecentrene.

Politiets vurdering af Lov om bortvisning

Når Rambøll Management har interviewet ordensmagten om Østrig-modellen, er den blevet præsenteret som et godt redskab eller en god sanktion over for voldsudøveren. Her vurderes muligheden for at kunne fjerne manden som et tiltag, der kan virke opbyggende for kvinden. Det er dog kun i ganske få tilfælde, at Østrig-modellen har været anvendt. En politimester fortæller os, at – baseret på en uformel rundspørge blandt landets politimestre – modellen har været overvejet anvendt/eller anvendt en snes gange fra indførelsen 1/7 2004 og frem til udgangen af 2004. Men han påpeger også, at sanktionen om udsættelse i sig selv kan have en præventiv effekt. Han peger på, at man har gjort meget for at informere om den nye mulighed, og denne information kan have positive resultater i forhold til udøvelsen af vold over for kvinder.

I en af de politikredse, hvor vi har gennemført interview, er Østrig-modellen blevet anvendt:

”Vi har haft en episode hvor en mand blev bortvist fra hjemmet. Han kom på en social institution, og kommunen arbejder på at finde en anden bolig. Det kan meget vel blive aktuelt igen. Det er et udmærket tiltag og der kan komme flere. I den konkrete sag har det fungeret. Manden accepterede og respekterede, at han skulle flytte. Jeg vil benytte mig af det igen, hvis kvinden siger, at hun ikke vil have ham. Det er gået helt smertefrit.”

Politiet peger også på, at modellen kunne være anvendt oftere, hvis også de voldsramte kvinder havde mere information om muligheden, og selv ville være med til at bruge den. Der har således været flere situationer, hvor voldsøfret selv har stoppet for Østrig-modellens anvendelse.

Krisecentrenes vurdering af Lov om bortvisning

En anderledes opfattelse af Østrig-modellens resultater finder vi hos krisecentrene og deres landsorganisation. Fra denne side peges der på, at man med den danske udformning af Østrig-modellen ikke har set på, hvad der skal ske i løbet af den periode, hvor manden er sat ud af sin bolig. Mens manden er sat på gaden, bliver der således ikke fulgt op på situationen. En respondent forklarer:

”Østrig-modellen blev budt velkommen, men den model der blev implementeret i Danmark, var ikke god nok. Det var en discountmodel. Kvinden fik ikke den nødvendige støtte, efter at man havde fjernet manden. Der var ingen opfølgning, ingen risikovurdering af kvindens situation. Det er påpeget, at politiet skal informere socialarbejderne, men de er ikke klædt på til at handle. Det betyder, at manden bliver fjernet, efter 14 dage kommer han hjem, og imens er kvinden bare blevet efterladt i lejligheden. 14 dage senere er han måske endnu mere vred – hvis han venter 14 dage med at komme hjem overhovedet. Der er altså ikke lagt den nødvendige støtte ind i projektet. Sagsbehandlerne er ikke blevet opkvalificeret. Alternativt kunne man have informeret et krisecenter om, at nu havde man iværksat denne indsats. Så kunne krisecentret have kontaktet kvinden – og fundet ud af, hvordan det hele blev bragt videre – også efter de 14 dage. Ville hun gerne have forholdet til at køre videre, og hvad skulle der så ske? Ville hun gerne skilles? Eller skulle der ske noget helt andet.”

Det er fra flere sider påpeget, at der i den danske udgave af Østrig-modellen er lagt op til et alt for uforpligtende samarbejde mellem politi og sociale myndigheder, og at det kan mindske effekten af udsættelsen – eller direkte

forværre situation. En respondent sammenfatter resultaterne af implementeringen af Østrig-modellen med at kalde den en politisk markering, "der kan gøre mere skade end gavn. Det var ikke et gennemarbejdet eller levedygtigt forslag."

Vurdering

Set i lyset af ovenstående er vores overordnede vurdering, at Lov om bortvisning endnu ikke har medført resultater på området i et mærkbart omfang. Omvendt er det væsentligt at bemærke, at implementeringen af loven endnu ikke er faldet på plads, og at resultaterne af loven derfor naturligt nok endnu ikke er markante.

5.2.2 Behandling af voldelige mænd

Med handlingsplanen er der sat fokus på behandlingen af voldelige mænd. Ifølge flere af de interviewede – primært dem der har fået penge til indsatsen for mænd – er det første gang, at dét er sket i Danmark. Fra alle sider udtrykkes der en positiv opbakning til en indsats, der inddrager alle parter i den voldelige situation – herunder naturligvis manden.

Dialog mod vold

Behandlingen af mænd er hovedsagligt forestået via projektet Dialog mod Vold (www.dialogmodvold.dk). Gennem et længere kognitivt terapiforløb – der strækker sig over minimum et år – søger man at behandle mandens tilbøjelighed til at ty til vold. Sideløbende gives også kvinden behandling i et separat forløb.

Dialog mod Vold arbejder således med begge voksne parter i et forhold. At kvinden er blevet inddraget, har været et resultat af de erfaringer som initialt gjorde sig i projektet. Man stod med kvinder, hvis mænd var i behandling, som efterspurgte en indsats, og man valgte derfor at udvide projektet til også at omfatte kvinderne.

Udvikling af forløb

Et resultat af Dialog mod Vold har været udviklingen af det forløb, som manden indgår i. Siden projektets start og frem til midten af februar har 26 mænd gennemført den etårige behandling, som 78 andre mænd pt. er i gang med. Hertil kommer omkring 40 kvinder, der er i gang med en behandling sideløbende med deres voldelige partner. Der står i midten af februar 2005 32 mænd på venteliste til at gå i gang med en etårig behandling. Af de mænd, der starter i behandling, falder ca. 30 procent fra undervejs. En del af de frafaldne – omkring 1/3 vurderer man fra projektets side – vender dog tilbage igen på et senere tidspunkt.

Fra Dialog mod Volds side vurderer man, at tilbuddet hovedsageligt henvender sig til en anden gruppe end krisecentrenes målgruppe. Således mener Dialog mod vold, at de får fat på familier, hvor kvinden udsættes for vold, men hvor hun ikke ville bruge de tilbud der findes i forbindelse med landets krisecentre.

Uddannelse af behandlere

En anden del af projektet Dialog mod Vold har været at uddanne personer, der vil kunne varetage behandlingen. I alt er der uddannet 11 mennesker. Det er planen, at man vil gøre Dialog mod Vold nationalt – hvor det i dag er lokaliseret i København og kun dækker Sjælland – ved at åbne afdelinger i Århus og Odense. Det vil ske den 1/4 2005. Her er man så klar med personale til de nye steder.

Forskning

Endelig lægger man fra Dialog mod Vold vægt på, at man også udfører et forskningsprojekt. Man har systematiseret arbejdet med behandlingen af voldelige mænd, og systematiseret afdækningen af psykosociale baggrunde blandt de mænd, der vælger at gå i behandling. Nogle af de forskningsbase-rede resultater er tilvejebragt i publikationen *Dialog mod Vold*, der udkom i december 2004.

Mulighed for at stille krav om behandling af mænd

Et af resultaterne af arbejdet i Dialog mod Vold er ifølge den interviewede projektleder, at man har fået skabt en mulighed for at yde den behandling der er nødvendig, før man kan begynde at tale om at stille krav om behandling til voldelige mænd.

Det er fra flere sider påpeget, at man i Danmark har været meget fastlåst i, at den voldelige mand *selv* skulle søge råd og behandling – at der ikke skulle være tale om tvangsforanstaltninger. Dialog mod Vold fremhæver selv, at der måske er ved at ske forandringer på dette område:

“Der er en udvikling hen imod et opgør med frivillighedsprincippet. Specielt med Østrig-modellen er der opstået et behov for at kunne kræve behandling. Der er behov for at der kan sættes ind med noget mere. Og det er blevet erkendt. Så er man ude over spørgsmålet om den voldelige mands egen motivation.” Fortæller en af de ansatte i projektet.

På den måde kunne Dialog mod Vold være et projekt, der spillede fint sammen med de efterspurgte udviklinger af bl.a. Østrig-modellen. Som angivet har tilgangen i Dialog mod Vold været udsat for kritik fra andre interessenter.

Kritik af behandlingstilbuddene

Fra specielt flere krisecenterledere udtrykkes der kritik af projektet. En krisecenterleder fortæller, at man har ensrettet behandlingstilbuddene til mænd for meget. En anden kritik går på, at der ikke har været tilstrækkelig lydhørhed overfor at skabe en pluralisme i behandlingstilbuddene.

Endelig fremhæves det, at Dialog mod Vold har modtaget langt størstedelen af midlerne til behandling af mænd, og at man har været med til at afskære eksisterende tilbuds muligheder for yderligere behandling.

Også fra en uafhængig forsker kritiseres udformningen af Dialog mod Vold. Men her er det sammenblandingen af praksis og forskning, der står for skud. Således stilles der spørgsmålstejn ved objektiviteten:

“De har deres primære fokus rettet mod selve behandlingen. De er selvinteressenter og har interesser i at dokumentere – og det spiller selvfølgelig ind på deres vidensarbejde. Hvis man vil vide mere, må man også have den uafhængige forskningsbelysning.”

Fra Dialog mod Volds side peger man på, at der mellem de primære interessenter kan være nogle uoverensstemmelser i opfattelserne af, hvor der skal sættes ind og dokumenteres på behandlingsarbejdet. Dette underbygges af, at der fra nogle interviewedes side efterspørges yderligere behandling af ofrene, frem for af mændene – og at Dialog mod Vold er kommet fra side-linjen og har taget hul på noget, som man fra krisecentrenes side mente, man selv var i gang med at udvikle. I forhold til Manderådgivningen ser Dialog mod Vold dog ikke sig selv som et lignende, konkurrerende tilbud. I Dialog mod Vold skelner man således mellem den rådgivning, der gives i Man-

derådgivningen fra møde til møde med den voldelige mand, og det systematiske forløb i Dialog mod Vold.

Samlet vurdering af aktiviteter rettet mod voldsudøverne

Samlet set har et positivt resultat af handlingsplanen været, at der er kommet fokus på mændenes rolle i forhold til at bryde voldscirklen. Der er således blev skabt mulighed for sanktionering og mulighed for behandling af manden.

Endnu er resultaterne ikke dokumenterbare. Rambøll Management vurderer i den forbindelse, at der må stilles basale krav til dokumentation af behandlingsarbejdet, der kan sikre, at de tilgængelige ressourcer prioriteres til de behandlingsformer, som kan dokumentere resultater.

Pt. må det konstateres, at ganske få mænd har været igennem en behandling, og der har ikke været tid nok til, at man kan vurdere hensigtsmæssigheden af de forskellige behandlingsmodeller. Det er således en central udfordring, at denne dokumentation sikres ud fra gængse dokumentationskriterier.

Det samme kan konstateres om sanktionsmulighederne – specielt Østrigmodellen – der har været anvendt i ganske begrænset omfang. Men der er taget skridt, og de initierede skridt har produceret nogle produkter, hvis resultater kan dokumenteres i fremtiden.

5.3 Aktiviteter rettet mod fagfolk

Det tredje indsatsområde under handleplanen handler om opkvalificering af de fagfolk, der arbejder med kvinder udsat for vold. Der er blevet peget på to dimensioner i denne indsats – der har været en af de største sat i værk i forbindelse med handlingsplanen. For det første drejer det sig om at opkvalificere den enkelte fagperson, så hun eller han (er)kender kendetegnene hos kvinder, der er blevet udsat for vold. For det andet handler det om at skabe mulighed for og viden om, hvordan man samarbejder forskellige relevante myndigheder imellem.

Vi vil her se nærmere på resultaterne af to projekter, der har fokuseret på begge aspekter, nemlig projekt *Vold i Familien, regionale fora og opkvalificering af fagfolk* og *Oplysningskampagne for fagfolk*. Endelig er der et tredje projekt – *Værktøjskassen* – som vi også vil berøre, men da dette projekt løb af stablen i december 2004, er det begrænset, hvad vi på nuværende tidspunkt kan sige om resultaterne.

Vold i familien

I vurderingen af resultaterne af projektet *Vold i Familien* er der gennemgående meget positive udsagn fra de aktører, vi har interviewet, og som har været med. Fra alle de involverede faggrupper forlyder det, at de er bedre rustet til (i) at spørge til problemet omkring vold mod kvinder og (ii) til at agere målrettet efter mødet med en kvinde, der har været udsat for vold. En af de fagpersoner, der har deltaget i et regionalt forum, fortæller, at:

“Undervisning blandt frontpersonalet har hjulpet. De ved mere nu. Der er opmærksomhed om problemet og de spørger hinanden til råds. Der er ikke så meget berøringsangst mere, for de ved, at de kan gøre noget, og at det nytter noget – også selv om det ikke gør, at hun går fra ham. Det har betydet noget for mine kolleger. De er mindre berøringsangste, og de tør forholde sig til det – og problemet er så svært at se, så det er nemt ikke at gøre noget. Men det har ændret sig.”

Samme opfattelse af resultaterne giver projektlederne udtryk for, når de fortæller, at;

“fagfolk, der har været på de tre undervisningsdage, er gået hjem og har genåbnet sager, som de ellers havde lukket. Efter dagene har de fået redskaber til at håndtere de sager der kunne handle om vold, men hvor de ikke rigtig kunne få fat før. Efter de tre temadage har de fået nogle redskaber til at handle – og har så turdet tage ansvaret for at handle.”

En socialarbejder, der har deltaget i et af de fem regionale fora, giver et konkret eksempel på resultaterne af hendes deltagelse, da hun beskriver, hvordan der efterfølgende er arbejde med en pige:

“Der var en større pige på 13 år, der havde trivselsproblemer. Familien blev kaldt ind til en samtale, men aflyste nogle gange. Endelig kommer mor og datter, og pigen fortæller, at far er voldsom. Så spørger sagsbehandleren ind og er meget vedholdende, og det viser sig, at der har foregået vold. Tidligere havde man ikke været så vedholdende i forhold til at undersøge, om det handlede om vold. Ved den næste samtale kommer faderen med, og han negligerer det. Men vi holdt fast i, at enten skulle han i behandling, eller også skulle pigen fjernes. Der tør vi mere i dag, og vi er mere vedholdende. Vi kender til reaktionsmønstre – og vi ved, at de benægter, men at vi skal holde fast. Det viser også barnet en tillid. Det er et eksempel, hvor noget af vores nye viden er kommet i spil i en konkret sag.”

Det andet resultat af projektet Vold i Familien handler om at udvikle samarbejdsrelationerne mellem forskellige faggrupper. Som det er beskrevet ovenfor, har man samlet de forskellige faggrupper til undervisning over tre-fire dage. Undervisningen er blevet foretaget af lokale fagfolk. Man har således gennem den blotte deltagelse fået sat ansigt og navn på nogle af de mennesker, der i et givet område har haft kendskab til emnet.

Vurderingen af resultaterne af indsatsen svinger lidt mellem forskellige aktører. Der er dog en tendens til, at de mennesker, vi har interviewet, og som selv har været aktive deltagere i et af de regionale fora, er positive. De har netop fået kendskab til, hvem de kan henvende sig til for at få inddraget andre relevante aktører, ligesom nogle af de interviewede påpeger, at de har fået nedbrudt nogle af de negative forventninger, de havde til de øvrige aktører på området. Bedømmes resultaterne således på de deltagendes udsagn, er der opnået en mulighed for bedre fremtidigt samarbejde.

Men tager man interview med aktører, der ikke selv har deltaget, med ind i betragtningen, er resultaterne mindre entydigt positive. Her peges der på, at resultaterne er udeblevet, at der ikke i praksis opleves mere samarbejde og bedre koordinering af indsatserne. Der er måske blevet skabt muligheder, men man mangler stadig at se handlinger forandre sig til det bedre.

Oplysningskampagne for fagfolk

Det andet af de to projekter vi ser nærmere på er resultaterne af *Oplysningskampagne for fagfolk*. Iflg. VFC, der stod for projektet, var sigtet, at understøtte en tværsektoriel indsats, og hvis en sådan ikke fandtes, så diskuterer, hvordan man kunne oprette et lokalt forankret netværk, der kunne samarbejde om emnet. Grunden til, at man ville oprette netværk, var opfattelsen af problemet: Vold er et komplekst sektoroverskridende fænomen, der kræver mange forskellige indsatser. Samtidig med at man gennemførte

temadagene rundt om i landet, sørgede man for at fodre den lokale presse. På den måde fik man ud over at afholde dagen for fagfolk, gjort opmærksom på problematikken i lokalsamfundet. Ifølge projektlederne har resultaterne af temadagene været, at der lokalt er blevet fokus på problemstillingen og brudt med tabuet om vold mod kvinder på tværs af faggrupper.

Fra stort set alle de interviewede deltagere i temadagene gives der ros til projektet. Deltagerne peger på, at de har fået sat ansigter på andre aktører på området, at de har fået nogle redskaber, der kan anvendes i håndteringen af den konkrete situation med vold mod kvinder, at man fik knyttet kontakter, man selv kunne trække på i sit arbejde, og at man fik etableret en bevidsthed om, at problemet med vold mod kvinder fandtes i lokalsamfundet.

Men der synes også at være en udbredt enighed om specielt et problem: at de kommunale ledere glimrede ved deres fravær. Fra projektledernes side fortælles, at det var vanskeligt at tiltrække de kommunale ledere, fra deltagerne side påpeges, at de ikke var til stede i netværksskabelsen. Fra flere krisecentre konstateres, at det gør det vanskeligt at forestille sig, hvordan arbejdet med bekæmpelse af vold mod kvinder skal være succesfuldt, hvis ikke de kommunale socialrådgivere kan forankre deres viden i deres egen organisation. Denne manglende forankring er netop, hvad der peges på i en af de få kritiske kommentarer til oplysningskampagnen: at informationerne ikke er blevet forankret i organisationer, men alene knytter an til de mennesker, der har været på temadage. Kritikken løber parallelt med kritikken af projekt Vold i Familien, og noget kunne tyde på, at de konkrete resultater, som deltagerne tager med sig hjem fra uddannelse og netværksseminarer, er vanskelige at brede ud i egen organisation. I hvert fald peger flere krisecentre på, at de ikke har observeret en ændring iblandt de aktører de møder, når de står med en kvinde, der har været udsat for vold.

Værktøjskassen

Det tredje projekt – *Værktøjskassen* – skulle have været en vigtig brik netop i forhold til at brede informationerne længere ud, end blot til dem der har været på tema- eller uddannelsesdage.

Projekt Værktøjskassen sigtede på at udarbejde fem håndbøger – hæfter på ca. 70 sider – med angivelser af, hvad man gør hvis man oplever vold mod kvinder.

Håndbøgerne var rettet til fagspecifikke områder: Kommunale fagpersoner, fagfolk omkring småbørn, fagfolk i skoler og fritidstilbud, læger og sygeplejersker samt til politiet.

Udgivelsen blev øjensynligt forsinket, og værktøjskassen kom først på gaden i december 2004, hvilket gør det vanskeligt at vurdere resultater heraf. Den store efterspørgsel efter håndbøgerne indikerer imidlertid, at værktøjskassen har ramt endnu et væsentligt informationsbehov i forhold til indsatsen over for bekæmpelse af vold mod kvinder.

Samlet vurdering af opkvalificering af fagfolk

Rambøll Managements samlede vurdering af resultaterne omkring en opkvalificering af fagfolk er, at deltagerne har modtaget en relevant opkvalificering. De er blevet bedre i stand til (i) at identificere problemet omkring vold mod kvinder og (ii) agere på mødet med en kvinde, der har været udsat for vold. Fagfolk, der har deltaget i projekter, er ligeledes blevet klædt bedre på i forhold til at få henvendt sig til andre centrale aktører, alene af den grund at de har fået knyttet personer til de opgaver de godt kendte i forvejen.

Men der peges også på to manglende resultater. For det første har man ikke formået at inddrage den kommunale ledelse i tilstrækkeligt omfang. For det andet er de resultater, som de konkrete deltagere i udførte projekter har opnået, ikke sivet videre ud i de organisationer, som deltagerne kommer fra. Med andre ord indikerer evalueringen, at der har været et uopfyldt behov for en forankringsstrategi for at sikre videndeling i deltagernes organisationer og etablering af samarbejdsprocedurer på tværs.

5.4 At skabe viden, debat og nedbryde tabuer

Det sidste af de fire temaer, der trækkes frem i handlingsplanen, handler om viden om volden mod kvinder og udbredelsen af information, så man kan få undergravet nogle af de tabuer, der findes om emnet. Indsatserne under dette handlingsplanens fjerde tema kan opdeles i to: (i) forskning og (ii) holdningsbearbejdning i samfundet som hele.

På forskningssiden har man finansieret og medfinansieret en række af projekter, der har sat fokus på emnet. Således har man gennemført kortlægningsanalyse af voldsramte kvinder, der henvender sig til krisecentre, og produceret årlige statistiske informationer om børn på krisecentre. Begge dele er udarbejdet af LOKK og VFC sammen. Formidlingscenter Øst (nu UFC Handicap) har udarbejdet en redegørelse for de problemer, som kvinder med handicap oplever i tilknytning til vold. Der er ligeledes gennemført undersøgelser om gruppen af børn på krisecentre ligesom et par projekter har haft fokus på etniske minoriteter. Hertil kommer et par projekter, der sætter fokus på manden i det voldelige forhold og sætter fokus på volden som et socialt problem og udtryk (projekter der pt. er under udarbejdelse). Af de forskere, der har været involveret i de sidste projekter, fremhæves, at det er et hidtil overset emne i dansk forskning, der nu er blevet afsat ressourcer til. Forskerne, der har været involveret i projekterne, fremhæver desuden det positive i, at handlingsplanen fra starten afsatte midler til netop forskningsprojekter, som de mener, vil generere en anderledes og supplerende viden til den erfaringsopsamling, der kan komme fra praktikere på feltet.

Ser vi på den anden dimension i det sidste emne af handlingsplanen – den generelle holdningsbearbejdelse – er vurderingen af de involverede aktører, at resultaterne af handlingsplanen har været opløftende. Der peges således på, at vold mod kvinder er blevet gjort til et samfundsproblem, hvor det før i høj grad var et privat anliggende. Hermed er der også skabt mulighed for at handle på og blande sig i oplevelser af vold mod kvinder. Denne opmærksomhed på forandringerne sporer vi hos så godt som alle interviewede – også dem der ellers ikke kender noget til handlingsplanen. Således fortæller en læge, at han har bemærket, at;

”der er blevet fokuseret mere på emnet det sidste halve år i medierne. Det kan mærkes blandt de ansatte på skadestuen. Der er sket lidt af en holdningsændring. Tidligere rådede man til politianmeldelse, i dag overtaler man til det. Det er ikke så meget tabu mere. Blå øjne og mærker accepteres mindre i dag. Folk går mere ind i det. Det der er skjult i hjemmet, bliver taget op i samfundet og på skadestuen.”

Fra LOKK's side fremhæver man ligeledes en holdningsændring som et resultat af handlingsplanens generede medieopmærksomhed. Her er man meget positiv:

”Medierne og politikerne har brudt tabuet og anerkendt problemet. Det er et kæmpe skridt i forhold til tidligere, hvor man sagde, at det ku' vi

ikke blande os i, hvor det var en del af privatlivets fred. Det tror jeg har en stor effekt, at det er blevet almengjort. Dermed er kvindernes skyld også blevet taget fra dem. Man anerkender, at der er to om det. Det er en markant holdningsændring."

Netop nedbrydningen af tabuet omkring vold mod kvinder i familier og ex-familier fremhæves af mange interviewede. Kampagner og handlingsplanens forskellige andre initiativer har været med til at gøre vold mod kvinder til noget, man kan snakke om. Det påpeges dog også, at denne snak nok trives bedre nogle steder frem for andre. Således stiller nogle af de interviewede spørgsmålstegn ved, om undergravningen af tabuet har været lige stærkt alle steder, eller om der måske er en social og professionel slagside, så tabuet mestendels er blevet nedbrudt blandt professionelle og blandt umiddelbart socialt bedre stillede mennesker. Som det påpeges af en af de interviewede forskere: *"Det er stadig dobbelt skamfuldt. Det er skamfuldt for både den der slår og for den der bliver slået."* Eller med et uddrag fra interviewet med Foreningen for voldsramte børns ord: *"Det er lettet at komme hen i klassen og være ulykkelig over, at mor har kræft, end at hun har fået bank."*

Samlet vurdering af viden, debat og nedbrydning af tabuer

Rambøll Management vil ikke forsøge at vurdere kvaliteten af den viden der er blevet produceret – eller som er undervejs. Blot vil vi konstatere, at der er sat nogle forskningsprojekter i gang i samarbejde med både Københavns Universitet og Roskilde Universitetscenter.

I forhold til at få sat fokus på vold mod kvinder i den brede offentlighed vil vi derimod gerne pege på, at flere centrale aktører fremhæver, at vold mod kvinder er kommet på dagordenen, og at det er blevet noget der lettere kan tales om, end det var tilfældet tidligere.

I forbindelse med evalueringen af handlingsplanen har vi gennemført en spørgeskemaundersøgelse, hvor vi har undersøgt befolkningens viden om og holdning til vold mod kvinder. Dele af resultaterne er præsenteret i Tabel 5-1. Det skal understreges, at tabellen er udtryk for en undersøgelse af befolkningens holdninger og viden på et givet tidspunkt. Der er således ikke nogen dynamiske informationer, der kan give et billede af en eventuel udvikling over tid. En sådan dynamik ville kunne skabes ved at gentage spørgeskemaundersøgelsen på et senere tidspunkt, hvor Rambøll Management bl.a. også afdækker, hvor folk ville hente informationer om vold mod kvinder.

Tabel 5-1: Er vold mod kvinder kommet mere på dagordenen? (Procent vandret)

		Fylder emnet vold mod kvinder mere eller mindre i medierne og den offentlige debat i dag end for 2 år siden.				Total
		Det				
		Mere	samme	Mindre	Ved ikke	Antal
Total	Total	36%	38%	15%	11%	951
Køn	Mand	33%	42%	14%	11%	465
	Kvinde	38%	34%	16%	12%	486
Hvad er Deres alder?	18-25 år	42%	27%	25%	6%	109
	26-35 år	39%	39%	16%	6%	174
	36-45 år	25%	49%	15%	11%	182
	46-55 år	29%	38%	20%	13%	169
	56-65 år	35%	41%	12%	11%	147
	Over 65 år	48%	27%	6%	19%	169
Sidst afsluttede uddannelse	Grundskole	37%	31%	13%	18%	127
	Ungdomsuddannelse	39%	31%	22%	8%	126
	Erhvervsuddannelse / Kort videregående uddannelse	36%	41%	13%	9%	360
	Mellemlang / Lang videregående uddannelse	33%	39%	16%	12%	332
Husstandens indkomst før skat pr. person (inklusive børn)	Under 50.000 kr.	41%	43%	0%	16%	16
	50.000 – 99.999 kr.	31%	35%	17%	17%	40
	100.000 – 149.999 kr.	39%	38%	13%	9%	174
	150.000 – 199.999 kr.	39%	43%	13%	6%	155
	200.000 – 249.999 kr.	37%	36%	17%	11%	106
	250.000 – 299.999 kr.	33%	36%	21%	9%	96
	300.000 kr. eller derover.	33%	41%	15%	10%	168
	Vil ikke oplyse	34%	32%	16%	19%	195

Kilde: Rambøll Survey: Omnibusundersøgelse, december 2004.

Overordnet viser tabellen, at der er lidt mere end en tredjedel, der mener, at vold mod kvinder fylder mere i medierne i dag, end det var tilfældet for to år siden. Vi har inddelt besvarelsene på alder, uddannelse og husstandsindkomst pr. beboer for at se, om der var væsentlige forskelle i forhold til hvem der mente hvad om, hvorvidt vold mod kvinder var kommet på dagsordenen. Det er her væsentligt at bemærke, at det alene er alder, hvor der er en signifikant forskel. Hverken i forhold til køn eller indkomst har man ifølge resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen ramt nogle frem for andre. Det harmonerer med påpegningen af, at de fleste projekter har været mainstreamet frem for fokuseret på eller omkring specielle grupper. Det er ligeledes en indikation på, at der ikke er dokumentation for, at fx aftabuisering primært er slået igennem i nogle samfundslag frem for andre. I forhold til aldersgrupper er det specielt blandt de yngre og de ældre, at der er en opfattelse af, at vold mod kvinder er kommet mere på dagsordenen.

6. Forventede virkninger af handlingsplanen

På baggrund af vores vurdering af de gennemførte aktiviteter og resultaterne heraf vil Rambøll Management præsentere et bud på, hvad der kan blive virkningerne på indsatsen på længere sigt. Det skal understreges, at den tidlige udstrækning siden de gennemførte aktiviteter samt den lave grad af faktisk dokumentation, der er for situationen ved handlingsplanens iværksættelse vanskeliggør en vurdering af de handlingsplanens virkninger. Rambøll Managements vurderinger af virkninger over tid er i høj grad baseret på interviewede fagfolks formodninger og forventninger, som (endnu) ikke er dokumenterbare.

Det er klart, at respondenter producerer sådanne vurderinger fra en position i feltet og med nogle interesser – erkendte eller uerkendte – for øje. Vurderingerne af handlingsplanens virkninger på sigt kan således ses som praktiseres, forskeres og andre interessenters bidrag i en politisk debat om udformningen af den fremtidige indsats til bekæmpelse af vold mod kvinder.

I kapitel 3, Figur 3-1, præsenterede Rambøll Management en oversigt over de aktiviteter, vi har set nærmere på i evalueringen, og vi knyttede de forskellige aktiviteter til nogle mål for de enkelte projekter set i relation til handlingsplanen. Med figuren illustreres, hvorledes den i sidste instans ønskede virkning handler om at få brudt voldsspiralen, hvor kvinder bliver udsat for vold. Figuren illustrerer også, hvorledes er stor del af de gennemførte projekter under handlingsplanen arbejder efter en af to strategier til at bryde denne voldsspiral. Den ene strategi handler om intervention – indsats der sættes i værk, når volden har fundet sted og spiralen er sat i gang. Den anden proces handler om at undgå at spiralen overhovedet påbegyndes og har således et præventivt sigte.

I vurderingen af virkningerne vil vi sætte de forskellige resultater, der er opnået i forhold til de tre trin i indsatsen, over for det sociale problem, nemlig forebyggelse, intervention og efterværn.

6.1 Forebyggelse af vold mod kvinder

Forebyggelse indbefatter aktiviteter og resultater, der idealt set sigter mod at undgå, at volden mod kvinden overhovedet finder sted. Grænsen mellem forebyggelse og indsats er dog ikke entydig, da der også kan tales om forebyggelse når indsats søger at forhindre gentagelse. Vi har her valgt at betragte sidstnævnte indsats som intervention. I figuren i kapitel 3 har vi kategoriseret de dele af handlingsplanen, der søger at højne det generelle informationsniveau som en del af det forebyggende arbejde. Således har specielt oplysningskampagnen, der søgte at informere kvinder, der havde været udsat for vold, om deres støttemuligheder, også haft den effekt, at man har fået sat emnet vold mod kvinder på offentlighedens netinde. Denne markering af vold mod kvinder som et socialt problem har været understøttet af den generelt gode mediedækning, som man har oplevet omkring emnet gennem så godt som hele handlingsplanens løbetid. Et andet projekt der har haft forebyggende sigte har været værktøjskasserne, der sigter på at opkvalificere fagfolk – bl.a. pædagoger og lærer – så de bliver i bedre i stand til at opdage og håndtere vold i familier, også før problemet eskalerer.

Et centralt emne, som samstemmende fremhæves af alle interviewede interessenter, er, at indsatsen har formålet at bidrage til en proces, hvor vold mod kvinder er blevet bragt ind i den offentlige sfære og er blevet genstand for debat. – En debat, en aftabusering, der har tvunget centrale aktører og

offentligheden til ikke blot at afskrive fænomenet, som noget der hører til den private sfære.

"Alle beretningerne i fjernsynet der viser, at man skal sige det til nogen, at der er en handlemulighed. Sloganet bryd tavsheden er rigtig godt. Når man kan tale mere om det, er det meget bedre." (En deltager i netværket for voldsramte kvinder)

"Medierne og politikerne har brudt tabuet og anerkendt problemet. Det er et kæmpe skridt i forhold til tidligere, hvor man sagde, at det sku' vi ikke blande os i, at det var en del af privatlivets fred. Det tror jeg har en stor effekt – at det er blevet almengjort. Dermed er kvindernes skyld også blevet taget fra dem. Man anerkender, at der er to om det. Det er en markant holdningsændring." (Repræsentant for LOKK)

Så godt som alle interviewede har bemærket kampagnen som et vigtigt element i denne "aftabuisering", der har været af mænds vold mod kvinder. Ligeledes fremhæver en væsentlig del af interessenterne, at den offentlige debat er et centralt element i en varig forandring af fænomenet.

Flere peger dog også på, at genstand for offentlig debat kan være et flygtigt øjeblik og uden kontinuerligt fokus, kan der ske en snigende "re-tabuisering".

Af figuren i kapitel 3 kan det ydermere ses, at den forebyggelse indsats har været genstand for færrest aktiviteter, og det kan således siges, at en central fremtidig udfordring kan være at udforme en forebyggelsesstrategi.

6.2 Intervention over for vold mod kvinder

Intervention handler om at sætte ind over for de problemer, der opstår – eller her, at sætte ind over for den vold, som kvinder oplever og over for den voldsspiral som vold mod kvinder opleves i. Af Figur 3-1 kapitel 3 kan man se, at langt de fleste projekter handler om intervention. De forskellige dele af *oplysningskampagnen* over for alle kvinder har – ud over aftabuiseringen, berørt ovenfor – haft til formål at kvalificere voldsramte kvinder til at søge hjælp. Projekterne over for voldsudøveren har handlet om, at få ham fjernet midlertidigt, så volden i den umiddelbare situation kunne stoppes, og at få skabt muligheder for behandling, så volden på længere sigt helt kunne undlades. Projekterne rettet mod fagfolk har handlet om at opkvalificere dem, så de ville blive (i) i stand til at identificere den voldsramte kvinde, når de mødte hende, og (ii) at aktivere de forskellige faggrupper, der spiller en rolle i indsatsen over for voldsproblemet.

Virkingen af alle de forskellige tiltag rettet mod de familier, hvor volden har fundet sted, skulle således helst være, at man får brudt voldsspiralen. Det er imidlertid svært at vurdere, fordi kilderne (f.eks. skadesstuernes dokumentation, politiets anmeldelsesstatistik samt krisecentrenes statistik) dels er behæftet med betydelig usikkerhed, og dels fordi kvindernes ageren, rapportering af fænomenet kan være påvirket af den holdningspåvirkning, der har fundet sted.

Det er således endnu vanskeligere at besvare disse spørgsmål, fordi arbejdsgruppen ikke i forbindelse med handlingsplanens udformning udarbejdede en række konkrete, nuancerede indikatorer, som kunne belyse *før*-situationen.

I mangel på objektive indikatorer på indsatsens virkninger har Rambøll Management ladet centrale aktører vurdere, hvordan indsatserne har påvirket volden mod kvinder. Det skal i den forbindelse erindres, at de interviewede interessenter også har modtaget finansiel støtte via handlingsplanen. Samtidig er det dog også de aktører med en central viden om udviklinger og behov på området.

Umiddelbart kan vi inden for alle de fire indsatsområder finde de positive og de negative respondenter. Således er der respondenter der påpeger, at handlingsplanen har fået sat fokus på området og har startet en rivende udvikling, som nu skal holdes i gang. Omvendt er der respondenter der mener, at man da har fået sat noget fokus på emnet, men at dette fokus allerede nu er ved at være væk, og at der næppe er indtruffet nogle virkninger, der har effekt over tid.

Men mellem de to yderpunkter finder vi den største gruppe af respondenter, som vi vil kalde forsigtigt positive. Fx svarer en repræsentant fra LOKK, adspurg om der er kommet bedre støtte til ofrene:

"Både og. Nogen vil sige at de får lige så mange bank som før. Nogen vil sige, at de har oplevet en anden lydhørhed hos politiet, eller at de oplevede, at de var bedre uddannede på krisecentrene, og at der var kommet bedre behandling."

Vi kan finde sådanne forsigtige vurderinger af, at man er begyndt på en bevægelse i den rigtige retning blandt så godt som alle de faggrupper, vi har interviewet om emnet. Fx siger en socialarbejder, at der er kommet

"en lidt bedre støtte. Der kan sikkert gøres mere, men der er nogle muligheder, der er forbedret. Der er flere af mine kolleger, der ville turde tage en svær samtale med kvinden – de ville have mere forståelse for, hvilket situation hun sidder i og den verden børnene lever i."

Ligeledes fra politiet, der peger på, at man er kommet i gang, men også på, hvordan man kommer videre, hvis man vil styrke de positive virkninger af handlingsplanen:

"Det er ikke til at sige meget endnu. Vi kommer jo stadig ud til volds-episoder – men jeg tror, at det virker på lidt længere sigt... At manden kom i fokus var noget nyt. Det at have nogle sanktioner i forhold til ham. Men det skal ikke være frivilligt, om han vil i behandling. Der kan vi godt nå videre. Det skal ikke være frivillig behandling."

Det område, hvor vi oplever de mindst positive tilbagemeldinger, er hovedsagligt i forhold til støtte til ofrene. Her er der flere, der peger på, at der ikke nødvendigvis er sket så meget. At der er sat gang i nogle tanker – fx med psykologhjælp – men at det ikke har slået igennem. Bl.a. fordi psykologhjælpen ikke er udbredt nok, og at der mangler en generel opkvalificering af det personale, der møder de voldsramte kvinder på krisecentrene.

På et andet af de fire områder – behandling af voldsudøveren – er den gennemgående vurdering, at det for indeværende er alt for tidligt at sige noget om indsatsens virkninger. Ligeledes er erfaringerne med Østrig-modellen at den ikke er blevet anvendt særligt meget, og at man ikke har sat ind med den sociale indsats, der skal følge med en midlertidig udsættelse.

Det indsatsområde, hvor virkningerne vurderes mest positivt, er opkvalificering af fagfolk. De personer, der har deltaget i aktiviteter, peger på, at de vil

kunne kende den voldsramte familie, når de møder den. Således fortæller en socialarbejder fra det kommunale system:

"Jeg tror, at der samlet set er en større opmærksomhed på problematikken i det kommunale system. Jeg har haft tre-fire familier siden maj 2003, hvor der har været vold i familien. Og sammenlignet med tidligere er der handlet hurtigere. Men det er jo kun toppen af isbjerget. Der er mange, vi ikke har fået fat i endnu."

Ligeledes peger en del af dem der har været med til faktiske opkvalificerende aktiviteter på, at de vil være klædt bedre på i forhold til at håndtere voldsramte familiens komplekse problemer. Således fortæller en af områdets centrale aktører:

"Der er blevet udviklet nogle muligheder for samarbejder. Hver gang der bliver gennemført projekter, så hjælper det lidt – men man skal have projekterne gentaget en gang imellem. Man er nødt til at informere fagfolk om, hvad de skal reagere på, hvordan de skal reagere, og hvem der skal inddrages. Og klargøre hvor langt de kan gå uden at overtræde beføjelser, fx tavshedspligt. Det fordrer en inddragelse af uddannelsesinstitutionerne."

Rambøll Management har i forbindelse med vurderingen af indsatserne, der sigter mod en opkvalificering af fagfolk, oplevet en vis forskel mellem vurderinger af resultater og virkninger, blandt dem der har deltaget i projekterne, og dem der har haft den daglige kontakt til faggrupper, som projekterne søgte at opkvalificerer. Således finder vi en mindre positiv vurdering blandt de mennesker, der har kontakter til de opkvalificerede faggrupper – altså også medlemmer af faggrupperne, der ikke selv har været med til et opkvalificerende projekt. Det bliver påpeget, at man kan få bedre samarbejde, hvis man møder en, der har været med i et projekt, men den viden, som personen har fået gennem sin deltagelse i opkvalificeringen, er ikke defileret ud i den opkvalificeredes organisation. Når man så henvender sig til fx en kommunal sagsbehandler der ikke har været på fx kursus, får man ikke oplevelsen af, at der er opnået bedre støtte til ofrene eller bedre samarbejde mellem de forskellige relevante myndigheder. Som det formuleres af en ansat på et krisecenter:

"Få informationer er spredt helt ud til den enkelte sagsbehandler. Hvis kvinderne skal have den støtte, de har brug for, skal de berørte myndigheder have den nødvendige viden – og det har de ikke fået generelt. Derfor er der heller ikke den støtte til ofrene, der kunne ønskes."

Igen er vurderingen fra interessenterne altså, at der er behov for yderligere indsats. Både i forhold til at fortsætte – og færdiggøre – de aktiviteter der er sat i gang. Men der er også behov for at overveje, hvordan man får spredt gevinsten af de igangværende projekter ud til en større gruppe af fagfolk.

6.3 Efterværn for voldsramte kvinder

Efterværn er en tredje dimension i socialt arbejde. Her handler det om, hvorvidt der bliver fulgt op på de indsatser, der er blevet lanceret over for den enkelte. Som det fremgår af både handlingsplan og af overblikket over handlingsplanen formidlet i figur 3-1 i kapitel 3, er efterværn ikke et emne, der har fået meget opmærksomhed med de projekter, der er blevet sat i gang. Fokus har gennemgående været på intervention og lidt på forebyggelse.

Et enkelt projekt kvalificerer dog til delvist at handle om efterværn. Det er projektet *Netværk for voldsramte kvinder*. En del af sigtet med netværket er at skabe en kontakt mellem kvinder, der har været udsat for vold, så de får andre, de kan snakke med, holde oplæg sammen med etc. En del af de aktiviteter, der arbejdes med i netværket, handler også om perioden efter den umiddelbare intervention.

Netværket er ydermere interessant, idet det også er en konkret virkning, som Rambøll Management vil fremhæve. At vi her kalder et projekt for en virkning handler om netværkets tilblivelseshistorie. Netværket var ikke en tanke, der kunne findes i regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder. Det var – som det er beskrevet i kapitel 3 – et resultat af, at flere kvinder, der havde bemærket oplysningskampagnen, kontaktede VFC for at høre om de kunne skabe kontakten til andre, der havde haft oplevelser som dem selv – at være blevet udsat for vold af en (tidligere) partner. På den måde var der nogle langsigtede virkninger af oplysningskampagnen, der ledte til etableringen af et nyt projekt.

Men det skal understreges, at det efterværn, der er etableret i forbindelse med handlingsplanen, er meget begrænset, og ikke synes at være en dimension, der hidtil er blevet prioriteret i det sociale arbejde med voldsramte kvinder og deres familier.

6.4 Brydes voldsspiralen så?

"Om der er opnået bedre støtte til ofrene? Ja, det tror jeg – specielt pjeccen på de 6 sprog. Den ligger alle steder stadig. De bliver stadig taget og kasserne bliver stadig fyldt op. Det giver en løbende information til flere grupper i samfundet. Hjemmesiden og hotlinen er også gode, fordi de giver information som ikke efterlader spor i form af papirer i tasken. Information, information og information er det vigtige. Og det er vigtigt, at man bliver ved med at formilde budskabet igen og igen." (Leder fra et krisecenter)

Krisecentrets leder sammenfatter meget godt den generelle opfattelse af regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder: der er blevet gennemført aktiviteter, der har givet resultater, som vil påvirke området over tid.

- Vi vurderer, at oplysningsaktiviteterne har kvalificeret befolkningens viden om, hvor de kan få hjælp, ligesom det har forbedret mulighederne for at tale om vold mod kvinder. En fremtidig indsats bør imidlertid arbejde med en mere differentieret målgruppe, kombineret med mainstreamingens bredt rettede information så man undgår stigmatisering.
- Der er igangsat initiativer, der sanktionerer den voldsudøvende mand, ligesom der er igangsat initiativer, der søger at behandle den voldelige mand. Det er centralt, at der sker en passende dokumentation af disse indsatser, så det er muligt at vurdere recidiv samt en række andre centrale virkninger af indsatsen.
- Der har fundet en opkvalificering af fagpersoner sted, herunder er der skabt netværk blandt potentielle samarbejdspartnere, samt de har fået redskaber til at identificere og agere på vold mod kvinder. En fremtidig opkvalificering skal imidlertid have en klar forankringsstrategi.
- Og der er blevet produceret eller er i gang med at blive produceret viden (systematiske registreringer samt forskning) om fænomenet,

der gerne skulle kvalificere fagfolk yderligere på længere sigt. Ligeledes indikerer data, at der er sket en bevægelse frem mod en aftaubisering af emnet i den offentlige sfære.

I forbindelse med vurderingen af handlingsplanens virkninger, og for så vidt også af aktiviteter og resultater, vil Rambøll Management påpege, at det kan være svært præcist at vide, hvad der er sket i forbindelse med hvilke projekter, og hvorvidt de forskellige projekter faktisk har haft den forventede effekt, og hvorvidt de har været omkostningseffektive. Der har været tale om en handlingsplan der satte ind i forhold til nogle brede og langsigtede mål, hvor der ikke har været fokus på at skabe en viden om et udgangspunkt der, i evalueringssøjemed, ville give muligheder for efterfølgende at udsige noget sikkert om effekterne af indsatserne.

Det er Rambøll Managements opfattelse, at man i forbindelse med det videre arbejde på området, via eksempelvis længerevarende finansiering af behandlingsforanstaltninger, fra centralt hold bør opstille klare, evaluerbare succeskriterier for indsatsen, som samtidig sikre en målrettet dokumentation af effekter.

7. Den fremtidige indsats til bekæmpelse af vold mod kvinder

På baggrund af gennemgangen af aktiviteter, resultater og overvejelser omkring resultater og virkninger af handleplanen beskrevet i kapitel 4, 5 og 6 vil Rambøll Management præsentere nogle anbefalinger for det videre arbejde med bekæmpelse af vold mod kvinder.

Rambøll Management har inddelt anbefalingerne i tre grupper, hvor den første gruppe handler om anbefalinger, der vil styrke den fremtidige (viden om) anvendelse af handlingsplanens midler. Den anden gruppe anbefalinger relaterer den fremtidige indsats i forhold til sociale indsatser, og den tredje type anbefalinger afspejler helt konkrete emner, som centrale aktører finder, bør opprioriteres i det fremtidige arbejde.

7.1 Anbefalinger om fremtidig organisering og evaluering af indsatser til bekæmpelse af vold mod kvinder

Som de foregående kapitler har vist, kan det endnu ikke fastslås, hvordan indsatserne vil virke over tid. Dette skyldes delvist indsatsernes omfang og karakter, men det skyldes også (i) den ad hoc-baserede tilgang til handlingsplanens udmøntning og (ii) den *rolle og timing* hvormed evaluering har fundet sin anvendelse i handlingsplanens implementering.

Rambøll Management anser, hvad der gennem rapporten er blevet benævnt en dynamisk tilgang – hvor man løbende har taget stilling til, hvad der skulle støttes finansielt, og har været opmærksom på, hvad der rørte sig på lokalt niveau undervejs – som en styringsstrategi der egner sig til en indledende fase i en social indsats. Det kan være en måde at undgå fastlåsning af projekter på emner, der viser sig ikke at være af den forventede karakter eller have det forventede omfang, og det kan være en måde ikke at afskære sig fra at handle på de problemer, men med øget erkendelse får øje på.

Men dynamisk udmøntning af handlingsplanen vanskeliggør en klar og gennemskuelig styring og en systematisk evaluering af indsatsernes effekter. Derfor anbefaler Rambøll Management, at den næste handlingsplan, i modsætning til den nuværende, anvender *evaluerbarhed som et styrende princip* for handlingsplanens udformning og implementering. På den måde sikres, at de data, der skal dokumentere indsatsens resultater og virkninger, bliver fastlagt fra start og produceres løbende.

Rambøll Management kan yderligere anbefale, at man fra starten i handlingsplanens implementering får klargjort målsætninger, succeskriterier og indikatorer. Det kan gøres i samarbejde med centrale interessenter. Denne tilgang sikrer, at man løbende kan monitorere indsatsen til bekæmpelse af vold mod kvinder og således har mulighed for at gennemføre løbende vurderinger af projekter og handleplanens målopfyldelse og resultater. Her kan det eksempelvis være en central udfordring at sikre anvendeliggørelse af den vidensproduktion (statistik og forskning), som er blevet skabt.

Dette behov bliver desto større, da hele området omkring det sociale arbejde med vold mod kvinder synes underbelyst, når det handler om indsatsens effekt. Fx er krisecentre i dag et af de få tilbud, hvor man stadig er skeptisk – som man gjorde det på resten af det tidligere § 105-område før i tiden – over for registreringer af brugere. *Det er Rambøll Managements anbefaling,*

at man overvejer, om man skal til at sætte mere struktureret ind i forhold til at indhente viden om det sociale arbejde med voldsramte kvinder, og på den måde får etableret et bedre grundlag for at effektevaluere de sociale indsatser.

Omfanget af en sådan dokumentation kan variere, afhængigt af de politiske og administrative prioriteringer, som den næste handlingsplan lægger op til. Således kan der med god ret argumenteres for, at såfremt den generelle målsætning (fortsat) er at understøtte en række initiativer, som interessenterne på området efterspørger, og derved fastholde den betydelige mobilisering, der er sket, så kan mere operationelle målsætninger og succeskriterier være hensigtsmæssige.

7.2 Anbefalinger til den fremtidige fokusering af aktiviteter til bekæmpelse af vold mod kvinder

Rambøll Management har peget på, at de fleste af de igangsatte initiativer under handlingsplanen har haft et intervenerende sigte. Der har omvendt kun været ganske få projekter, der rettede sig mod de to andre dimensioner i socialt arbejde: forebyggelse og efterværn. Baseret på interview med de centrale aktører og fra projektledere, samt på vurderingen af planen som et hele, anbefaler Rambøll Management, at der i det videre arbejde med at bekæmpe vold mod kvinder arbejdes videre på at afdække og støtte initiativer med et forebyggende sigte. I overensstemmelse med flere interviewede er det Rambøll Managements vurdering, at dette arbejde med forebyggelse med fordel kan inddrage yderligere aktører, fx Undervisningsministeriet og, i højere grad end det har været tilfældet, Sundhedsministeriet.

Rambøll Management anbefaler ligeledes, at man undersøger behovet for efterværn yderligere, og – såfremt en undersøgelse dokumenterer et behov – efterfølgende prioriterer området. Baseret på erfaringer omkring socialt arbejde med andre komplekse problemstillinger er det Rambøll Managements opfattelse, at man skal passe på med at 'slippe' en problematik for tidligt, hvis man vil højne sandsynlighederne for at undgå tilbagefald. Dette gælder specielt, når den sociale problematik kan have sat sig psykosociale spor samt forandre involverede aktørers sociale netværker.

Rambøll Management anbefaler i forbindelse med efterværn, at man afdækker den eksisterende viden om denne indsats, da man ikke kan udelukke, at der allerede eksisterer velafprøvede og beskrevne organiseringer af efterværn over for voldsramte kvinder.

7.3 Anbefalinger om konkrete fokuseringer i de fremtidige aktiviteter til bekæmpelse af vold mod kvinder

Rambøll Management har løbende gjort opmærksom på områder, hvor interessenter peger på mangler i den indsats, der er gennemført som led i handlingsplanen. På baggrund af den eksisterende viden kan vi ikke entydigt anbefale, hvordan indsatsen skal prioriteres fremover. Men vi vil afslutningsvis opsummere de temaer, som vi er blevet gjort opmærksomme på kunne prioriteres yderligere – også selv om det er temaer, der har været fokus på i handlingsplanen.

I flere interviews er der blevet peget på konkrete grupper, der ikke er blevet fokuseret på i tilstrækkeligt omfang med handleplanen. Mange har peget på, at *børn i voldsramte familier* udgjorde en sådan gruppe. En anden gruppe, der er blevet fremhævet som en, der kunne prioriteres mere direkte er *etni-*

ske minoriteter. Begge grupper fremhæves i handlingsplanen, men fra flere sider bemærkes, at man kunne opprioritere grupperne i det fremtidige arbejde. Mht. etniske minoriteter peges der på, at en handlingsplan, der langt hen ad vejen er baseret på mainstreaming, kan have svært ved at indfange særlige gruppers særlige problemer, og dermed have svært ved at nå disse særlige grupper i tilstrækkeligt omfang. Det er Rambøll Managements anbefaling, at den fremtidige indsats sideløbende med mainstreamede projekter også har fokus på mere differentierede indsatser, hvor mål og midler er tilpasset målgruppen.

Flere interessenter har peget på mandebehandlingen som helt central. Rambøll Management har bemærket, at der i blandt praktikere er en uoverensstemmelse omkring, hvilken model der udbredes på landsplan. *Rambøll Management vil i første omgang anbefale, at man får etableret en landsdækkende mandebehandling, men vil i samme åndedrag anbefale, at man får organiseret og systematiseret indsamlingen af viden om virkningerne af forskellige behandlingsformer.*

Et andet tema, der er blevet trukket frem, handler om yderligere opkvalificering af faggrupper. Det er Rambøll Managements vurdering, at en sådan opkvalificering har været et af de centrale fremskridt. Men det er også Rambøll Managements anbefaling, at man i højere grad medtænker vidensdeling i deltagernes egne organisationer. *Rambøll Management anbefaler, at man i højere grad får inddraget og ansvarliggjort ledelsen i de involverede fagpersoners organisationer, fx ved at medtænke ledelsesinddragelse så tidligt som i projektformuleringsfasen for den næste handleplan eller målrette kurser i samarbejde med f.eks. Socialchefforeningen og KL.*

Bilag 1: Respondentliste

5 eksplorative interviews:	Socialministeriet Justitsministeriet Integrationsministeriet Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte Landsorganisationen af Kvindekrisecentre
8 interviews med projektledere:	Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte Landsorganisationen af Kvindekrisecentre Det kriminalpræventive råd Dialog mod vold Politiet Udviklings og formidlingscenteret på handicapområdet Danske forskere
28 interviews med centrale aktører og praktikere fordelt mellem:	Ledere af kvindekrisecentre Politiet Kommunale sagsbehandlere / socialrådgivere Sundhedsplejersker ⁸ Skadestuesygeplejersker Læger Psykologer tilknyttet krisecentre Kommunale socialchefer Mødrehjælpen Foreningen for børn i voldsramte familier Manderådgivningen Indvandrerkonsulent Danmarks lærerforening Netværk for voldsramte kvinder

⁸ Kommunale sagsbehandlere, socialrådgivere og sundhedsplejersker refereres til i rapporten under den samlede betegnelse socialarbejdere.

Bilag 2: Litteraturliste

Arbejdsgruppe under Justitsministeriet (Formand: Politimester Claus Nørøxe) (2003): *Rapport om fjernelse af truende personer fra hjemmet ("Østrigsmodellen") og straffelovens § 265*. Justitsministeriet.

Behrens, Hanne Lilholt (2004): *Undersøgelse af kapaciteten på krisecentrene*. Videns- & Formidlingscenter for Socialt Udsatte

Bjerre, Lise og Maria Lincke Jørgensen (2002): *Vold mod kvinder med handicap*. Formidlingscenter Øst (UFC Handicap)

Bjerre, Lise og Maria Lincke Jørgensen (2002): *Vold mod kvinder med handicap i Europa – et litteraturstudie*. Formidlingscenter Øst (UFC Handicap)

Formidlingscenteret for socialt Arbejde (Videns- & Formidlingscenter for Socialt Udsatte) (2002): *Hvordan kommer vi den voldsramte familie i møde?* (Hæfte)

Helweg-Larsen, Karin og Marie Kruse (red.) (2004): *Mænds Vold mod Kvinder. Omfang, karakter og indsats mod vold*. Minister for Ligestilling, Det Nationale Voldsobservatorium i Kvinderådet, Statens Institut for Folkesundhed

Justitsministeriet Civil- og Politiafdelingen Kontor: Politikontoret Sagsnr.: 2004-152-1399 Dok.: MCH20532 *Besvarelse af spørgsmål nr. S 152 fra medlem af Folketinget Peter Skaarup (DF)*

Ligestillingsafdelingen / Tværministeriel arbejdsgruppe (2001): *Vold mod kvinder, initiativer og anbefalinger til bekæmpelse af vold mod kvinder. Status og forslag til handlingsplan, oktober 2001*.

Lov om bortvisning og beføjelse til at meddele tilhold m.v., LOV nr. 449 af 09/06/2004

Minister for Ligestilling (2003): *Status for gennemførelsen af regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder*.

Nielsen, Sissel Lea (2004): *Ung og Køn. Kønsforskelle i unges udøvelse af vold og udsathed for vold*. Videns- & Formidlingscenteret for Socialt Udsatte og Minister for Ligestilling.

Projektbeskrivelse for div. Projekter under handlingsplanen.

Videns- & Formidlingscenteret for Socialt Udsatte (2004): *Stop volden mod kvinder – Bryd tavsheden. Faglig værktøjskasse*. Videns- & Formidlingscenteret for Socialt Udsatte og Minister for Ligestilling. (Hæfter)

Hjemmesider:

www.voldmodkvinder.dk

www.vold-i-familien.dk

www.vfcudsatte.dk

www.netvaerk.org

www.voldoghandicap.dk